

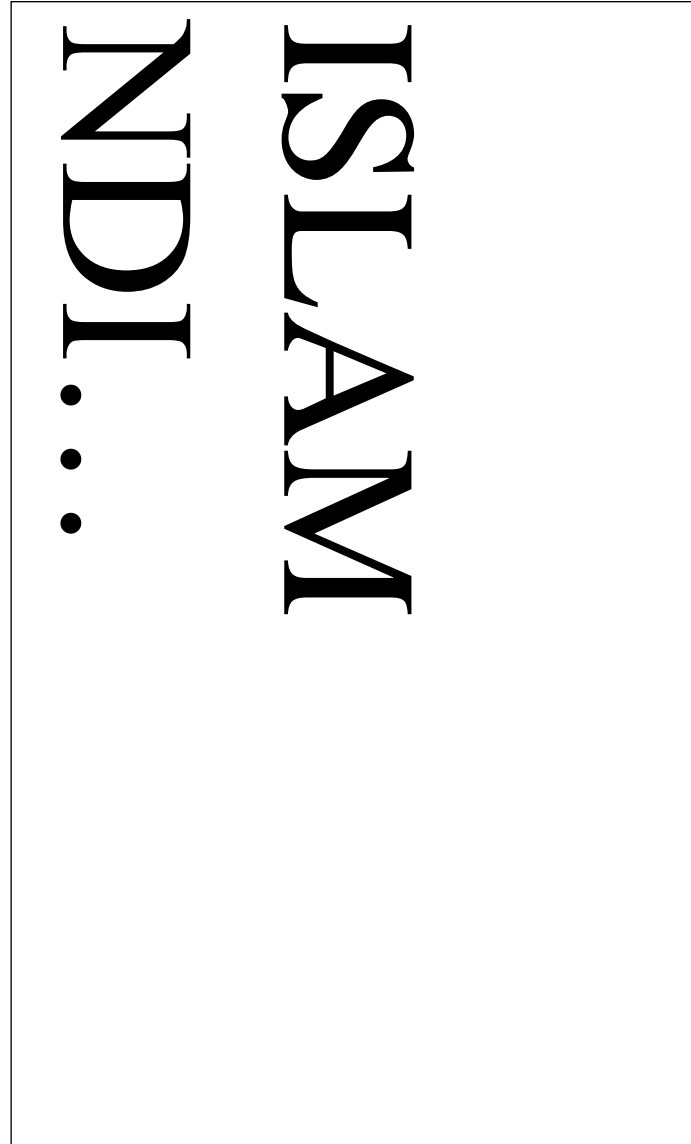

ISLAM

NDI....

Ma ranga phanda a Islam
na milayo ya Islam.

Vhurerele ha khathutshelo, mulalo, tshilidzi,
nakangwelo.

Munwali kha Islam ndi ...

Pete Seda

Mugudisi wa pfunzo dza nthu (university) lwa minwaha l phadaho ya mahumi mavhili.

Yo iswa kha luambo lwa tshivenda nga vho-Nzumbululo Ndou, Natural Scientist, University of Venda, Thohoyandou 0950, South Africa

Ndo vhala bugi iyi nda wana l na mafhungo a vhuthogwa na u fanelwa u nga vhalwa nga muthu munwe-na munwe ane a tama u pfesesa Islam na mbonalelo yayo ya vhukuma. Moulana A.A. Jeena

Yo kwathisedzwa nga maanda kha kha vhathu vhane vha toda u pfesesa Islam nga ndila l so ngo di sendekaho kha zwinwe. Bugu iyi yo no dologwa uya kha Spanish, French and Romanian.

Yo sedzuluswa na u khwathisedza nga havha:

1. Moulana A.A. Jeena – Jamiatul Ulama
2. Moulana Muhammad Ashraf E. Docrat – University of Johannesburg
3. Moulana N. Mitha – Mahad Al Nur Al Islami
4. Moulana M. Rakeef Hathurani – Author, Educationist
5. Mufti A. H. Elias – Mufti, Radio Islam, Author of more than 200 Islamic books.
6. M. Ebrahim (Goolambhai) Teacher – Pretoria, Canada, Laudium & Brits

Date of 1st issue: Pretoria 2007

Date of 2nd issue: March 2008 Pretoria

Date of 3rd issue: July 2008 Pretoria

Date of 4th issue: February 2009

Date of 5th issue: July 2009

Date of 6th issue: January 2010

Date of 7th issue: October 2010

Date of 8th issue: February 2011

Date of 9th issue: July 2011

Date of 10th issue: January 2012

Date of 11th issue: June 2012

Date of 12th issue: January 2013

Date of 13th issue: October 2013

Date of 14th issue: May 2014

Date of 15th issue: September 2014

Date of 16th issue: March 2015

Date of 17th issue: July 2015

Date of 18th issue: February 2016

Nga dzina la mudzimu (ALLAH) Wa tshilidzi na khathutshelo

Contents

Maranga phanda.....	2
1. Islamu ndi mini?.....	2
2. Vhuthihi ha Mudzimu.....	3
2a. Vhuthihi ha Mudzimu kha vhurena hawe.....	3
2b. Vhudi kumedzi kha urabela Mudzimu muthihi.....	4
2c. U TALUSEA HA MUDZIMU NA VHUTHIHI HA MADZINA A MUDZIMU NA ZWI MU TALUSA-HO.....	6
3. Khethekanyo dza rathi dza lutendo.....	7
3a.UTENDA KHA MUDZIMU,.....	8
3b. U TENDA KHA VHA RUNWA.....	8
3c. UTENDA KHABUGU DZAWA.....	8
3d. U tenda kha vhaporofita na vhadinda.....	9
3e. Utenda kha duvha la khathulo.....	10
3f. U TENDA KHA KUVHUSELE KWAYO KWA MUDZIMU.....	11
4. VHATHU NA MBOFHLOWO YA U NANGA.....	12
5. A HUNA UKHOMBETSHEDZWA KHA VHURERELI.....	13
6. THIKHO THANU DZA ISLAMU.....	13
6a. UBULA VHUTANZI (SHAHADA).....	13
6b URABELA LUTANU NGA DUVHA (SALAAH).....	14
6c. U BADELA ALAMU YS NWAHA NGA NWAHA (ZAKAH).....	15
6d. UDI DZIMA NGA NWEDZI WARA RAMADAN (SAWM).....	15
6e. UYA FHETHU HUKHETWA MEKKAH (HAJJ).....	15
7. QURAN.....	16
8. MUPOROFITA MUHAMMAD NA MVELELO YAWA.....	18
9. KHOMBO YA U ITA ZWO ILEZWAHO KHA ISLAMU,.....	19
10. MAFHUNGO A ADAM NA EFA.....	20
11. JESU.....	22
12. TSHIVHI NA UDI SOLA.....	23
13. TSHIIMO TSHA DZANGANO LA ISLAM.....	24
14. MILAYO YA ISLAMU.....	25
15. MAAMBARELE KHA ISLAM.....	26
16. VHASADZI KHA ISLAMU.....	27
17. MAANDA (NDANGO) YA VHANNDA NA LIFHASI LA VHA MUSLIM.....	28
18. ISLAM, NNDWA YO LULAMAHO NAJIHADUK.....	30
19. SCIENCE NA TACHNOLOGY.....	35
20. THIKO NA VHU TERORISI.....	36
21. U PFUFHIFHADZA.....	38
22. EDITHARA NA ZWE A NWALA.....	39

Ma ranga phanda

Tshipikwa tsha uyu mushumo ndi u ndivhadza/ nekedaza pfunzo dza ngoho dza islamu. ari nekedzi dzinwe khandiso kana thalutshedzo dzo fhambanaho dza islamu. RI divhadza Islam yo to u ralo, RI sa khou dadzisa, ra itendela u ima yo tou ralo nga yothe. Hu na Islam nthihi na tsumbo nthihi ine ha tea utshilwa ngayo nga ndila ya muporofita Muhammad^m (mulalo u vhe khae).¹ dza ngalelo lashu ndi u nea mutheo wa nga ungaredza ya thiko dza islamu vhunga zwo talutshedzwa kha qur'an zwa dovha zwa sumbezwa nga muporofita. RI tama u talutshedza mbudziso dzifanywaho ngaha islamu.

Nga n nda ha mbuno dza uri vhuthi ha vhutano khalifhasi ndi vh-muslimi, islamu naho zworalo ai pfeseswi na u ambwa nga ndila isi yone kha mashango a vhukovhela, ri na fhulufhelo uri uyu mushumo udo disa tshedza tsha islamu vhunga yo ndzumbululelwa Muhammad (mun) na u fhelisa u sa pfesesa hure hone khathihi na vengo. ri nwala ino bugu ri tshi fhulufhela uri vhathu vha thendo dzinwe vha do tangana na rine kha u ita uri lifhasi li vhe la u kondelelana, vhulenda, u pfesesana na mulalo.

1. Islamu ndi mini?

Ipfi la tshi arabia islamu li tou amba fhedzi "udi nekedza"/vhudi kumedzi. Islamu sa lutendo ia maba vhu dikumedzi ho khunyelelaho kha mudzimu uri muthu a tshile nga mulalo na vhudziki. Mulalo (salaam nga tshi Arabia, shalom nga tshi hevheru) I swikelwa nga u tevhelela ndaela dzo nzumbululwaho dza mudzimu, ngauri mudzimu ndi ene mu khathutsheli, wa mulalo. (Ipfi la tshi *italia* kha tshipida itshi li sumba uri hungavha ndimana ya quran kana linwe la madzina a mudzimu na zwi mutalusaho (mudzimu).

Dzina islamu² ndi la lifhasini kha thaluso yalo. Islamu ayongo rinwa nga murahu ha lushaka lwa lunwe lushaka kana muthu, sa judaism ya rinwa hu tshi tevhedzwa judah, christianity hu tshi tevhedzwa khirisiti (jeso), na bhuddism i tshi tevhedza bhudda. Islamu a si dzina lo nangwaho nga muthu; lo dzumbululwa nga mudzimu. Islamu ndi lutendo lwa lifhasi, husi lwa vhubva divha kana vhu kovhela. Islamu ndi ndila yo fhelelaho ya vhutshilo, i khunyeledzaho udi nekedza kha mudzimu. uyo ane a nekedza lufuno-lwawe.

- 1 Tshiga (m) tshi amba "mulalo na phathutshedzo zwi vhe khae (kana kha vho) ndi mvelelo ya u sima mulalo na u nea phathutshedzo kha vha porofita na vhadinga vha mudzimu. U thonifha vha imeli vha mudzimu ndi u thonifha mudzimu.
- 2 Vhanwe vha moslim a vha pfi zwo dzudzanea u vhidza Islam "vhurereli" sa musu Islam hu si tshiimiswa tsha lutendo. Kha tshi Arab Islam I vhidzwa Deen, "ndila ya vhutshilo" izwi zwi di to fana na zwa vha lutendo lwa tshi khiresite vhe vha vhidza lutendo lwavho "ndila."

Kha mudzimu nga u funa hawe³ uyo muthu u vhidzwa musilimi. A ho ngo vha Muhammad fhedzi ho vha adamu we avha wa uthoma udisa islamu kha vhathu. Hone muporofita na mulanda munwe na munwe oda ufunza vhathu milayo ya mudzimu nga ndila ire khagala i pfeseseaho. Vho funza pfunzo yo livhanaho itsho tshifhinga, u swika mudzimu atshi nanga muporofita wa u fhedza muhammad, uda na tesitamende ya u fhedza idivheaho sa qur'an.

Allah ndi dzina la tshai Arabia, liambaho' mudzimu muthihi wa ngoho', dzina lo teaho la uyo we a sika litadulu na shango. **Vha yuda na vha khiresite vha ambaho tshi arabia na vhone vha vhidza mudzimu Allah.** kha vha muslimi, Allah ndi muhawlane na udovha hafhu lavha lone dzina lawe ene mudzimu, lo teaho uyo arabelwaho, uyo osikaho (zwothe zwitshilaho).

2. Vhuthihi ha Mudzimu

Mbonalo ya vhuthihi ha muydzimu (i divheaho SA tawheed kha tshi Arabia) ndi vhuthihi vhure ha vhuthongwa kha islamu. Mbuno dza vhuthihi ha mudzimu kha milayo ya uthuma ya fumi, zwo ralo na kha islamu tshinwe na tshinwe tsho tewa kha vhuthihi ha mudzimu. Islamu i vhidza vhathu uri vhatutshela kule na u rabela tshinwe na tshinwe kha tsiko, vha *rabele mudzimu muthihi wa ngoho*. a huna nyito na nthihi ine ya vhurabeli kana vhudi kumedzi ire na ndeme kana tshileme arali mbonalo ya vhuthihi ha mudzimu isongo tevhedzwa.

Nga nwambo wa uhu vhuthogwa-ha (vhuthihi ha mudzimu) zwi tea u pfesewa zwavhudi. u leludza therisano, vhuthihi ha mudzimu vhunga sedzwa kha zwi tevhelaho:

- a. Vhuthihi ha mudzimu kha vhurena hawe.
- b. vhudi kumedzi ha murabeli kha mudzimu muthihi fhedzi
- c. u fhambaba na vhuthihi ha mudzimu kha madzina na thaluso yawe

Khethekanyo idzi ndi ndila ya khwine ya u talusa uri Mudzimu ndi muthihi nahone ha fani na zwinwe zwithu, fhedzi zwi ita uri thohwana idzi dzi taluswe zwavhudi dzi kone u talutshedzwa. (Vhuthihi ha mudzimu I tovha yone khiyi ya u pfesesa Islam, na u dovha hafhu wa sedzulusa mafhungo aya zwo khwathisedzwa)

2a. Vhuthihi ha Mudzimu kha vhurena hawe.

Vhuthihi ha mudzimu kha vhurena hawe zwi amba mune musiki wa litadulu na lifhasi,

3. u di nekedza nga u to funa hawe kha aya mafhungo zwi amba "u sa kombetshedzwa" zwi amba u di kumedza kha mudzimu husina tshikombetshedzi na nga u to di nekedza zwi tshi bva mbiluni.

ene ane avha na ndaulo yo fhelelaho kha lifhasi ndi **ene eethe we aita uri zwothe zwi vhe hone**, ndi ene aneaho atondaho adovha hafhu a talusazwitshilaho na zwilovhaho ndiwa maanda o khunyelelaho asa fhungudzeiasa fhanduwi ahuna ane akovhelana nae ndaulo yawe ahuna ane anga hana tsheo yawe ndi ene we ari sika ubva kha muya muthihi arita zwine ra vha zwone namusi. Ndi ene we asika zwilimela na electhironiki, nutironi na zwilimela na midzinyo ire ngomu. Ofara zwothe zwitshilaho na yothe milayo ya mutho I kha tshiimo khao ahuna na tari lamuri line la wa asa zwidivhi. Tshinwe na tshinwe tshi kha ndivho yawe.

Ndi muhulu ufhira zwine ra elekanya ngae una maanda nga ndila ine tshinwe na tshinwe tshine tshi sikwa ari tshivhe hone tsha mbo vha hone. Tshifhinga tshikhala na zwothe zwidivheahona zwi sa divhei hione asi tshipida tshazwo. Vhunzhi ha dzithendo dzi tangedza izwo, dzi a zwi divha uri musika lifhasi ndi muthuhi asina mufarisi. Islamu I katela ndivho ya uri mudzimu asi tshipidatsha tsiko yawe nahone ahuna na tshithihi tsha tsiko yawe tshikovhelanaho maanda nae.

Islamu ndi u tenda uri tsiko inwe na inwe ya mudzimu ikovhaho maaand a kana vhuvha hawe ndi vhu rabeli vhusil, na vhu hedeni. Tsumbo dza vuhedeni ndi utenda uri vha dzia u bvumba dzi asitirolodzhi dzi divha zwa matshelo, mudzimu enemune uri ndi ene eethe adivhaho zwa matshelo.

Mudzimu ndi ene ane anga thusa kha zwa matshelo, ahuna muthu are na maanda au nea thuso na nyeletshedzo ya zwa matshelo arali esi mudzimu. Utenda uri vha disa vha mashudu, na vha shudufhadzi zwi na maanda ndi urabela zwinwe zwi dzimu, izwi a zwongo tendelwa kha islamu.

2b. Vhudi kumedzi kha urabela Mudzimu muthihi

Ndi mudzimu fhedzi arabelwaho izwi zwo khwathisedzwa nga vha porofita vha islamu vhe mudzimu avha ruma tsha kale na kale ndi thiko ya lutendo kha islamu mudzimu uri vhudza uri tshipikwa tsha u sikwa ha muthu ndi **urabela mudzimu e ethe**. Tshipikwa tsha islamu ndi vhudza vhatu uri vhatutshele u rabela Mudzimu na u vha eletshdza urabela musiki eethe.

Afha Islamu i fhambana na thendo dzi new. naho vhundzhi ha dzithendo dzitshitenda uri huna musiki we asika zwothe zwitshilaho hone a vhongo vhofholowa kha u rabela zwidzimu.

Idzo thendo dzi vha tutuwedza urabela zwinwe husi mudzimu. Naho vhatshi vhea fhasi zwidzimu zwa vho fhasi ha mudzimu are musiki kana u vhidza zwinwe sa vhafu vhukati havho na mudzimu.

Vha porofita vhanwe ubva kha adamu^m uzwika Muhammad^m vho funza vhatu **urabela mudzimu a si na muthusi na malugwane** holu ndi lutendo lwo kunaho, lwo leluwaho, lwa mupo. Islamu ai tendelani na ma wanwa adzi antroplogiest a uri lutendo lwa uthoma wla vhatu ho vha hu lwa u rabela midzimu midzhi- lwe lwa shanduka lwavha lutendo lwa vhuthihi ha mudzimu. Mbuno ndi ya uri vha muslimi vha tenda zwo fhambana-ho na izwo. Mvelelo dza vhatu dzo do vha dza u rerela midzimu nga shanduka ha zwi fhingha zwa vha porofita vha mudzimu naho vha-porofita vhe vhukati havho vhundzhi ha vhatu vho hana vha di mvela phanda na u rerela midzimu isili naho vho. Nga uda ha vha porofita vho vha vho lawa nga mudzimu u vhidzela vhatu kha vhuthihi ha mudzimu.

Mudzimu osika muthu nga vumba, lwa mupo muthu u tea u rembela mudzimu eethe. Nga thungo sathane u khou shuma nga maaanda mhulu uri a bvise vhatu kha vhuthihi ha mudzimu eethe asina mufarisi kana ne-ndila., u kunga vhatu uri vha rabele tsiko ya mudzimu. Vhunzhi ha vhatu vhana maitete au rabela/udikumedza kha thendo dza vho na zwi vhonealaho, na zwi humbuleaho. Naho vha na luvalo lwa uri mudzimu ramaanda othe musiki u fhira zwothe zwi re shangoni na ri zwi humbulaho.kha divha zwakale ya muthu mudzimu o ruma vha porofita vho vhalaho na vha dinda u vhidza vhatu u humela kha u rabela mudzimu muthihi wa ngoho. Nga nthani ha thuthuwedzo ya sathane vhatu vho rembuluwa kha u rabela mudzimu muthihi wa ngoho vha vha rabela zwisikwa Izwi ndi u rabela midzimu I sili.

Mudzimu osika vhatu uri vha mu rabele eethe tshivhi tshi hulusa kha islamu ndi urabela tshi thu tshinwe tshine tshi sa vhi ho mudzimu kana urabela muthu, naho vha rabeli vhatshi tama uvha tsinisa ha mudzimu nga udinedza kha tshinwe tshithu, mudzimu mune wa zwothe ha tami uvha na vha i meli upfa thabelo dzashu dzothe una ndivho ya zwothe zwi iteaho nga tshifhinga tshithihi. Mudzimu ha toti thabelo dzashu hone umba uri ndi dzi mutakadzaho. Odi imisa kha zwothe, tsiko yothe yo di tika ngae. A rali tsiko yo vha I tshinga kuvhangana urabela mudzimu ainga vhuedzi mudzimu tshithu na tshithihi, thabelo dzavho adzina ndeme kha vhurena ha muvhuso wa mudzimu. Naho tsiko yothe itshinga tutshela urabela mudzimu avha nga fhungudzi na tshithihi kha vhurena hawe. Ri tshi rabela mudzimu ri vhuedza mi muya yashu hu u khunyeledza tshipikwa tsha ndeme tshe ra sikelwa tshone.

Nga tshetsho tshifhinga tshithihi, mudzimu ha toti tshi thendo dzashu, fhedzi uri dzi a mu takadza. Ha di sendeki kha tshithu na tshithihi. Tsiko yothe I di sendeka khae.arali vhatu vhothe nga shango vha nga tangana kha u renda mudzimu muthihizwi nga si Vhuedze mudzimu na khathihi.

Zwi nga si engedze na ndeme ya thoho ya swigiri kha muvhoso wawe wo di imisaho. Zwi nga na ho tsiko yawe yay a mu shandukela a zwi fhungudzi tshithu kha gota lawe lo di imisaho. Nga u renda mudzimu ri vhuedza rine vhane na u swikela ndeme ye ra sikelwa yone. Mudzimu hana zwine a thoga ndi wa vhutshilo vhu sa fheli ho pfumaho.

U renda a zwi tu vha maitete a mvelele kana maitete. Mafhungo a u renda ndi o katela. U bvisa leri, u hulisa na u thogomela mubebi wa munwe, na u dobela mabodelo o pwasheaho ndilani ya vhathu. Zwothe zwi a vha thendo arali zwi tshi vha zwi ko itelwa u takadza mudzimu tsha u thoma.ngannda ha zwi zwi nga itelwa mbuelo dzinwe, hu nga vha lupfumo, mushumo kana u vhonwa, ngauri zwinwe zwi ya vha zwavhuthogwa u fhira u takadza mudzimu, na zwezwi ndi inwi ndila ya u rabela midzimu I sili.

2c. U TALUSEA HA MUDZIMU NA VHUTHIHI HA MADZINA A MUDZIMU NA ZWI MU TALUSA-HO.

U talusea hawe na vhuthihi ha mudzimu kha madzina na zwi talusi zwi sumba uri mudzimu ha **kovhekani** na tsiko naho hu **kovha** tshinwe na tshinwe tsha zwine avha na zwo. Mudzimu osika vhathu uri vha mu rabele. Mudzimu ha fani na tshi thu ha kalelwi kha ndila dzothe ngauri ndi siki wa zwothe. Mudzinmu are muhulwane uri *“ahuna munwe mudzimu o tewaho nga urabelwa a rali esi ene atshilaho adovha atsireledza, adovha atonda zwothe zwisthilaho, ha edeli hadivhi khofhe. Zwothe zwine litadulu na shangoni ndi zwawe a huna ane anga pikisana nae husi nga tendelo yawe udivha zwi iteaho kha tsiko yawe kha lino shango na zwine zwa do itea kha vhutshilo vhudaho. Ahuna tshine tsiko yawe ya divha. Khulunoni yawe I tanganya litadulu na shango, naho ha tutsheli ulinda na tsireledza ndi ene wa ta dulu tadulu”* (Quran 2:255)

Kha islamu azwongo tea uvhambedzwa vhuvha ha mudzimu na tsiko yawe. vhu vha vhune hanga tanganya na mudzimu ndi zwe azwi dzumbulula ene mune kha Quran kana izwo zwo shumiswaho nga muporfita Muhammad u mu talusa. Vhudzhi ha madzina na vhuvha hawe zwivhonala zwi tshilingana na tshiimo tsha vhathu. Izwi ndi mbonelo ya dzi ndimi dza vhathu. Vhuvha ha mudzimu vhunga mudzimu ene muneha fani na tshithu kha zwine ri zwi divha, mudzimu una ndivho isa talukanwi muthu una ndivho ya mudzimu naho zwo ralo ai fani na divho ya mudzimu.

Ndivho ya mudzimu ndi isa fheli ai gudiwi nahoo hu u wanala. ndivho ya mudzimu ikatela zwithu zwothe isa engedzei kana ufhungudzea. Ndivho ya muthu itou

wanwa nahone ndi ikaleaho, idi dzulela ushanduka u ngedzea nau fhungudzea na udovha hafhu ya hangwa na u khakha.

Mudzimu a sa haneiho, u ita lufuno lwawe lu vhuya, vhathu vhadi vha na lutamo, lufuno lwa mudzimu lu khunyela misi yothe, vhunga ndivho yawe isa vhambezwi, udivha zwothe zwine zwa do itea kha tsiko, zwofhiraho, zwa zwino na zwidaho. Lufuno lwa muthu nga sia linwe hu tou vha lutamo na dzangalelo, lu itea musi mudzimu atshi funa uri lu itee.

u kona ha muthu a hu vhambedzwi na ha mudzimu, vhuvha ha muthu ho linganela ha dovha ha guma. Mudzimu hana mbeu, ha shaedzi kana ulwala, mudzimu ukule na vhuvha ha muthu khathihi na tsiko ire na mbeu. Afha ro shumisa ene ngauri ahuna ipfi la mbeu lisa dzhii sia kha luambo lwa tshi isimane lune lwavha lone lo shumiseswaho livha litshitedza tshumiso ya tshiisimane. Musi hu tshishumiswa rine kha qu`ran ri tshi amba mudzimu ndi thommpho nahone li amba vhuthihi. Utanganya mudzimu na zwi sikwa zwi fana urabele midzimu isili, uvha mbedza mudzimu na zwi sikwa. Tsiko ire yawe ene mune tsumbo ane atenda uri munwe mudzimu ndi wa vutali hothe na maanda uyo muthu ono di ita tshivhi tsha u rabela midzimu isili. *“Oshudufhalho ndii mudzimu o dalaho vhurena llupfumo na u huliswa.”* [qu`ran 55:78]

3. Khethekanyo dza rathi dza lutendo

Huna zwithu zwine muthu atea utenda hu sina utima tima uri uyo muthu a vhe mu- muslimi.

Idzo khethe kanyo ndi dzi tevhelaho:

- a. utenda kha mudzimu
- b. utenda kha vharunwa vhawe
- c. utenda kha bugu dzawe
- d. utenda kha vha porofita na vhalanda vhawe
- e. utenda kha duvha la kha thulo
- f. utenda kha vhuvha ha mudzimu vhusa vha mbezwi

3a.UTENDA KHA MUDZIMU

Islam u khwathisa kha mudzimu muthihi asina mufarisi, adivhaho zwothe zwitshilaho zwire hone nahone hafani na tshithu ngandila dzothe. Ndi mudzimu fhedzi otewaho nga u rebelwa.

3b. U TENDA KHA VHA RUNWA

Vha runwa ndi tsiko ya mudzimu, ovha sika vha tshibva kha tshedza a vhenea maanda vha ita zwenezwo zwine mudzimu a vha laela zwone, Mudzimu ori nzumbululela vhunwe ha madzina na mishumo ya vharunwa, mu-muslimi utea utenda kha vuhone ha vha runwa. Gbariele na mikaele ndi vhanwe vhavha runway vha mudzimu vho bulwaho kha Qu'ran. Murunwa gabariele ashuma u isa nzumbululo kha vha porofita na vhadinda.

3c. UTENDA KHABUGU DZAWA

Vha-muslimi vhatenda kha manwalo au ranga onzumbulelwaho vha porofita na vhalanda^m. Vha Muslim vhatenda kha bugu dzothe dzo bulwaho kha Qu'ran. Mudzimu, Munei I o nzumbulula bugu nahone manwalo e kha vhubvo ha oha vhubvo, ndi maipfi ane mune mudzimu. Manwalo e mudzimu aa bula kha Qu'rani ndi a tevhelaho:

1. **DZI MBAMBA** dzo dzumbululelwa A brahama^m,
2. **TORA** yo dzumbululelwa mushe^m
3. **DZIPSALEMA** dzo ndzumbululelwa Dafita^m,
4. **EVANGELI** yo dzumbululelwa Jeso^{m4}
5. **QURAN** yo dzumbululelwo Muhammad^M (ndi ine ya vha hone na namusii kha ndila ye ya dzumbululwa nga yo)

Vha muslimi avha tendi kha manwalo o dzumbululwaho phanda ha Qurani, ane avha hone namusi nga maitete odadziswiho na khandiso uvha one o imelaho ala dzumbululwaho misi ila. uya nga ha Qurani vhatu vshandukisa a yo manwalo vhatshi itela uvhuyelwa vhone vhane. Tshandukiso na ndadziso idzo dzo itea nga ndila dzo fhamba na naho, vhunga sa dzi ndadziso ufhelisa zwinwe zwipida zwa manwalo kana tshandukiso kha zwine amba (manwalo) a amba kana luambo. Tshanduko idzi dzo tanganezwanga murahu ha tshifhinga tshilapfu Jeso o tuwa. Zwo salaho ndi tangano ya manwalo avhubvo o shandukiswaho. Naho zwo ralo vha Muslim vhatenda kha bugu dzothe dzo fhiraho dzothe dzo dzumbululwaho. Ndila ya u fhedza ine vha hatula ngayo mafhungo na u toda nyeletshedzo zwo sumbedziswa kwa Quran na kha mvelelo ya muporofita Muhammad^m.

4. Vhondzhi hadzi evangeli dza namusi dza bivhili, dzo nwalwa ng murahu ha tshi fhinga tshilapfu tshauda ha Jeso, nga vhanwe vhavha nwali. Evangeli yo bulwaho kha Qurani I amba fhedzi nga ha nzumbululo ye ya newa Maria^m.

3d. U TENDA KHA VHAPOROFITA NA VHADINDA

Vha porofita na vhadinda vho vha vhe vhatu vhe vha newa nzumbululo ibvaho ha mudzimu na u iisa kha vhatu. Vhovha vho rumiwa kha vhatu u vha vhuisa vha kha vhuthihi ha mudzimu vhe tsumbo ya udi kumedza kha mudzimu na uri ringa di vhuedza hani kha mudzimu, khathihi na uletshedza vhothe uya ndilani ya u tshidza. Ahuna na muporofita na muthihi ane a kovha vhurena ha mudzimu vhovha vha tshi tou vha vhatu fhedzi, zwo ilezwa uvha rabela, vha –muslim vhasongo fanywa vha rabela. Ipfi “muhammadinism” zwne zwa amba a rabela Muhammad ndi tsemano li sho ngo vhuya la shumiswa kha vha-muslim. Vhaporofita na vhalanda vho funza maitete othe au rabela mudzimu ane a ita izwo unnda ha islamu.

Tsha kale-kale mudzimu mune wa zwivhuya o ruma vhaporofita kha vhatu lifhasini lothe. Vha muslimi vha tea utenda kha vha porofita vhothe na vhalanda vhorunwa-ho nga Allah. Mudzimu ubula vhanwe vha vhaporofita vho bulwaho kha Qurani. Kha avho vhobulwaho nga madzina⁵ ndi Adamu, Noa, Abrahama, Mushe yesu na Muhammad (mulalo u vhe khavho)

Vhaporofita vhothe vho funza pfunzo ya islamu. Kha divha zwa kale ya vhatu vha vhuthihi ha mudzimu, vho dikumedzaho vhuthihi ha mudzimu nga tshifhinga tshavho vhovha vha tshi dzhiwa vhe vha-muslimi. Uvha munwe wa Abrahama^m nga lutendo lwa vhuthihi ha mudzimu na udi nekedza kha lufuno lwa mudzimu nga husinga malofha fhedzi. Musi mushe^m atshi tanziela zwa vhaporofita hawe vhothe vhe vha mutevhela vha Vha-muslimi. Vhunga musu jeso asithuda o tanziela zwa vhaporofita hawe nga madembe na zwiga ho vha hu khombe-khombe u mutanganedza uri vha kone u itwa vha-muslimi. Vhothe vhe vha landula Jesu^m vhovha vha dzia u sa tenda kha islam nga nwambo wa usa tenda ha vho⁶. U landula vhaporofita na vhalanda Vhadinda vha mudzimu zwiita uri muthu a si vhe muslimi.

5 vhaporofita vho amiwaho kha Quran ndi: Adamu, Inoko(idris), Noa, Hud, Salih, Aburahamu, Lotho, Ishimael, Isaka, Jakobo, Yosefa, Shuyab, Yobo, Mushe, Aroni, Ezekiele, Davita, Solomo, Eliasi, Yona, Zakaria, Yohane mulovhedzi, na Muhammad (mulalo u vhe khavho vhithe).

6 Mudzimu vho dzumbululela Muhammed^m vhurerele vhonevhu he ha diswa kha vheinwi vhu bvela phanda kha vhula he ha diselwa Noa, zwi ra diselwa sa thuthuwedzo l bvaho kha vho, sa zwe ra zwi vhona kha Adamu, mushe, na jesu: nga madzina ane a fanela u dzula a tshi humbulwa kha vhutendi, a si vhuye a fhandekanwa. Kha avho vha rabelaho zwinwe zwi sa vhi ho mudzimu, vha kha ndila ya vhu kondi. Mudzimu u takalela avho vha mutakadzaho, a dovha hafhu u farisa avho vha di vhuedzaho khae.” [Qur’an 42:13]

Vha muslimi vha humbelwa ufuna na uthonipha vhaporofita na vhalanda vha mudzimu, Vhovahidzaho vhatu urabela musiki eethe vhasa mutanganyi na zwinwe. vha porofita na vhalanda vhodi nekedza lwa tshothe kha mudzimu zwine zwavha islamu.

Vha porofita vhothe ubva kha Adamu^m uswi kha Muhammad^m vhovha vhe vha komana kha lutendo. Vhothe vho vhidza vhatu kha lutendo luthihi, vha porofita vho fhambanana ho vhoda na milayo, uya nga khethekanyo dza yo vho rumiwa nga mudzimu, u eletshedza na u vhuisa vhatu, Hone mulaedza wavho vha u muthihi. Vho tanziela, vha funza vhatu uri vhututshela u rabbela zwdzimu uri vha rabele musiki wa litadulu.

Kha islam Muhammad una tshitalusi tsha uvha muporofita wa ufhedza na uvha mubvala mafhungo kha vha porofita. Tshipikwa tsha izwi tsha u thoma ndi nga uri mudzimu ofhedza nzumbululo yawe kha vhatu, yo vhulungwaho kha Qu'rani uya nga husa fheliho. Tsha vhuvhili muporofiita wawe wa ufhedza otshila avha tsumbo lwa minwaho ya 23 ya vhuporofita hawe. e tsumbo ya nweletshedzo kha mirafho yothe uri itevhedze. Mudzimu u a mba kha Qurani uri: ahuna muporofita ane adoda nga murahu ha Muhammad. Nd I ngazwo Muhammad atshi divhiwa uvha ene mubvala mapango kha vha porofita vhothe. Izwi amaba uri mulayo we wa nzumbululwa wo katelwa kha pfunzo dza Muhammad. Ndi wa vhatu vhothe uswika duvha lakhathulo. Uvha wo tendaho ndi kombe khombe utenda Muhammad na milayo yeya nzumbululelwa ene. Vhunga vhanwe vhaporofita na vhaland vhoda urangani. vhaporofita khathihi na vhalanda vha mudzimu vhe vha da phanda hawe vhovha vha tshi tenda na udi kumedza kha ramaanda othe. Naho vha muslim vha tshi tenda kha vhaporofita vhothe na vhalanda vha mudzimu vha tevhela na u disa pfunzo na tsumbo dza muporofita Muhammad. Mudzimu ra tshilidzi umba nga ha muhammad: "arongo u rumela zwinwe fhedzi uvha tshilidzi kha lifhasi" [Qur'an 21:107].

3e. UTENDA KHA DUVHA LA KHATHULO

Vha-muslimi vha tea utenda vhasa tima timi kha duvha la khathulo na mvuwo ya muvhili musi muvhili u tshi do vuswa muya wa dovha wa vha tshithu thsithihi na nama zwoitwa nga maanda a sa fhungudzeiho a mudzimu,

- 7 vhanwe vha muslimi vha tola kha bivhili vhunga ho ambwa ngaha mupororfi Muhammad kha [Detoronomia: 18:15-18 john 1:19-21, 14:16, 14:17 15:26, 16:7-8, 16:12-13]

Vhu nga mudzimu, mukuvhanganyi wa vhathu, hue ne o ri sikaho na u rangani. ndi ene muvhusi ane ado dovha hafhu ari vusa ubva vhafuni uri ri ime kha kha thulo phanda hawe. nga murahu ha duvha la khathulo lufu alu tsha dovha hone, utshila hashu hu do vha husa fheli. duvha la khathulo ndi hune munwe na munwe udo ima phanda ha musika avhudziswa nga mishumo yawe. Nga itsho tshifhinga tsha duvha ilo ridovhona vhudalo mvelelo dza mishumo mivhuya mitukutuku na vhuvhi vhutukutuku he ra ita kha vhutshilo vhuno. Nga duvha ilo uzwifha na vhu fhura azwi tsha do konadzea. Malamba a vhudi ndi pharadiso ndifhiso ndi hele, litadulu na hele ndi fhethu hune ha vha hone asi tshiga kana maabele.

Mudzimu mutalukanyi na mupfufhi wa zwivhuya utalutshedza pharadiso sa fhethu ha madakalo, hure na ngade dza litadulu dzi sa fheli na milambo l elaho. Pharadisoni ahuna mufhiso kana urothola ahuna kana vhuvhi. Mudzimu mune waa tsireledzo udo bvisa vhulwadze dzi mbiluni na mivhilini, tshinwe na tshinwe tshine vha tama vha do tshi wana. Hu do ambwa na avho vha dzhenaho pharadisoni:’ iyi pharadiso ine na kho u dzhena khayi ndi mvelelo dza tshilidzi tsha mudzimu na mishumo yanu mivhuya, dakalo lihulu li do vha hone musi vho tendaho vhatshi vhona tshifhatuwo tsha mudzimu wa tadulu-tadulu. Uvha mu-muslimi azwi a mbi uri muthu u dozhena paradisoni fhedzi arali alovha e kha islamu atshi di kumedza kha mudzimu udo dzhena.

Mudzimu muhatuli utalutshedza hele sa fhethu hu vhavhaho uya nga husa fheli-ho husa elekanyei mulilo wahone ndi vhathu na matombo. Musi vha runway vha tshidzhena vhathu heleni vha dori “afha ndi fhethu he navha nitshi hu landula” [Quran 83: 17]. Ri tenda kha mudzimu wa tshilidzi na khathutshelo, khatulo yawe ndi khulwane kha avho vho fanelahu u lulamiswa,

Ndulamiso ya mudzimu ndi yo fanelaho. Nga duvha la khathulo mishumo yotho idovela kha gala nahone munwe na munwe udo livhana na mishumo yawe. Ari nga dzheni pharadisoni nga nwambo wa mishumo yashu fhedzi hone rido dzhena nga tshilidzi tsha mudzimu.

3f. U TENDA KHA KUVHUSELE KWAYO KWA MUDZIMU

Mudzimu, tshiifhinga tshawe a tshi gumi, udivha zwothe zwi iteaho kha tsiko yawe. U bva kha ku vhonele kwa zwa tshi finga nyana sa rine vhathu, zwine zwa amba uri mudzimu ene mulavhelesi u divha zwo iteaho mulovha, zwi no itea chifhinga tshifhinga thsino na zwi no do itea matshelo.. Ku vhusele kwa mudzimu a ku khakhi. Mudzimu ndi ene randivho, zwone zwe a amba zwi dokhunyelela.

Mudzimu mukundi u na ndango kha tsiko yawe, zwothe zwine zwa vha hone ndi tsiko yawe, zwothe zwine zwa itea ndi mvelelo dza tsiko yawe. Ahuna tsho vhaho hone fhano shangoni hu si nga tsiko yawe, ahuna tsho vha ho hone fhano shangoni hu si nga maanda awe, u funa hawe na nga ndivho yawe.

4. VHATHU NA MBOFHLOWO YA U NANGA

Tshipida tsha ndeme kha Islamu ndi tsha uri vhathu vhana ndugelo ya unanga vhukati ha vhudi na vhuvhi. Mudzimu munei, onea thompho kha vhathu nga ino mpho, zwi tevhelwa nga vhudi fhinduleli vhuhulu Nga duvha la kha thulo, ri dovha na vhu di fhinduleli ha dzimphio dzashu.

Mbofholowo ya u ita nga ufna azwi khakhisi uri mudzimu, ene muvhoni wa zwothe, u divha zwothe zwine zwa do itea kha tsikho yawe. munwe anga vhudzisa “arali mudzimu atshidivha uri matshelo ndi do ita tshivhi ndi ngani asa tshi thivheli, nda fhedza ndo ita nga uralo? Ndivho ya mudzimu a I shanduki Zwine mudzimu udivha zwia khunyelela’. Ndivho ya mudzimu nga uyo muthu a I ambi uri uyo muthu u mbetshedza u ita tshivhi itsho.

Mbofholowo ya muthu a I khakhisi vhudilangi ha mudzimu kha tshinwe na tshinwe kha tsiko yawe. Naho hu u khakhisa fhungo la uri ahuna tshine tsha nga itea tsikoni, husi nga lufuno lwa mudzimu. Vhanwe vhanga amaba vhari “athina mbofholowo ya uita nga u funa mbofholowo yanga ndi ya khole-khole.” Phambano ndi ya uri mudzimu ori sika rothe rina nungo na lutamo lwa u ita. Mudzimu utama ri tshi ita nga unanga hashu. Musi muthu atshi nanga mudzimu nga maanda awe u sika nyito na nyimelo dzine dza ita uri uyo muthu aswikele dzangalelo la u ita. ndi nga lufuno lwa mudzimu uri vhathu vha vhe na u ita nga ufuna na mbofholowo. Mudzimu ha dzulela u takadziwa nga tsheo dzine vhathu vha dzhia, fhedzi u funa vha tshi dzhia tsheo nga vhone vhane. Tshumbo Muthu a nga vha na dzanga lelo la u ita zwi vhuya, a fhedza a singo zwi ita fhedzi mudzimu anga pfufha dzangalelo la uyo muthu La u ita zwi vhuya. arali mishumo mivhuya itshi khunyelelandi u funa ha mudzimu, mudzimu udo pfufha dzangalelo na nyito mbuya. Nga manwe maipfi mudzimu muhatuli udo pfufha kha mishumo mivhuya yo tanwaho u itwa isongo itwaho, fhedzifhedzi ha lifhisi vhathu kha mishumo mivhi I sin go itwaho.

5. A HUNA UKHOMBETSHEDZWA KHA VHURERELI

Kha u khwathisedzo iyiha u l ta nga u funa, zwitevhelwa nga uri islamu i tanganezwa nga unanga. Tshipikwa tsha vhutshilo ha **muthu ndi urabela mudzimu muthihi nga u tou funa**. Zworalo maitele alutendo ndi a ndeme nga murahu ha musu o tanganezwa kha muteo wa uto nanga nga mbofholowo. Arali muthu akombetshedzwa u tanganedza lutendo utanganedza uho ndi ha fhedzi nahone ahuna tshileme. Mudzimu wa vhulenda uri, “**ahuna ukombetshedza kha lutendo** Ngoho ikhagala kha mazwifhi: ane ahana vhuvhi atenda kha mudzimu owana tsha ufaralela tshi fhulufhedzeaho tshisa kunuwi. Mudzimu u pfa na u divha zwothe.” [Quran 2:256].

6. THIKHO THANU DZA ISLAMU

Huna nyito thanu dza thabelo dzine dza vha khombe-khombe, dzine vha muslimi vhateka u dzi tevhedza. U kundelwa uita nga uralo ndi tshivhi tshi l sa ho lufuni. Lutendo lwa islamu lwo di sendeka nga thiko thanu muthu ane asa dzitevhedze ha koni uvha mu-muslimi. Maitele akhombekhombe ndi a tevhelaho:

- a. U bula vhutanzi, “**u tanziela uri ahuna munwe a rabelwaho arali esi mudzimu, na u tanziela uri Muhammad ndi muporofita wa mudzimu**’.
- (Shahada)
- b. u **rabela** lutanu nga duvha (salah)
- c. U **nea** vha shai (zakah)
- d. U **di dzima** nga nwedzi wa Ramadan(sawm)
- e. Uya fhethu **hukhethwa** makkah(hajj)

6A. UBULA VHUTANZI (SHAHADA)

Ndi khombe-khombe kha muthu munwe na munwe ane a toda uvha mu-muslimi, utenda khathihi na u bula vhutanzi uri “**Ahuna munwe arabelwaho arali esi mudzimu, na uri muhammad^m ndi muporofita wa mudzimu.**” nga u ubula vhanziuvhu vhuleluwaho, ha ndeme ha kwathisedza ya maanda muthu a kona u itwa mu-muslimi. A huna u thwasa kha islamu.

Vhutanzi ha lutendo vhunga thalutshedzwa nga u tandavhudza tshinwe na tshinwe tsha zwipida kha vhutanzi. Tshipida tsha uthoma: “**No deity**”⁸“ahuna munwe mudzimu⁸ **ndi thalutshedzo ya u savha hone ha tshi nwe tshidzimu arali esi mudzimu.**

8 iyi thalutshedzo imba uri ahuna munwe a rabelwaho arali esi mudzimu, ahuna adivhaho zwothe si ene mudzimu, a kovhaho vhuvha ha mudzimu, ahuna ane anga vha musiki arali esi mudzimu asina mufarisi.

Tshipida tsha vhuvhili. Ndi u tenda kha vhuthihi ha mudzimu. Mudzimu ndi ene e ethe o fanelwaho nga u rendiwa.

Muhammad^m ndi muporofita wa mudzimu Tshipida tsha vhurau tsha ubula vhutanzi, ndi ukhwathisedza vhuporofita hawe sa muporofita wa u fhedza wa mudzimu⁹. Izwi zwi toda utanganedza Qu'rani zwi songo di tika nga mvelelo ya muporofita muhamad.

Nga utenda na u bula vhutanzi ha lutendo muthu uvha o hana maitele mavhi a u rabela zwidzimu. Ngauri uri urabelwa ndi zwa mudzimu eethe. mudzimu ha lingani na tshithu, mudzimu fhulufhedzisa uri arali muthu atshi khwathisedza odi nkedza ari: (ndibula **vhutanzi uri ahuna munwe mudzimu arali esi mudzimu, Muhammad ndi muporofita wa mudzimu**) zwivhi zwawe zwia hangwelwa, nyito mbuya ya uyo muthu ia pfufhiwa nga mudzimu, ene mu-hangweli.

6b. URABELA LUTANU NGA DUVHA (SALAAH)

Mu-muslimi munwe na munwe utea u ita thabelo thanu nga duvha ndi khombe-khombe. Mu-muslim u sedza mekkah musi atshi rabela, o livhana na thembele ya u thoma ye ya fhetelwa urabela Mudzimu muthihi. Iyi ndu I vhidzwa upfi Kabani, Dema lisina tshithu lifhethu hune namusi ra hu vhidza Saudi Arabia. I lo Dema lo fhatwa nga Abraham^m na murwa we Ishmael, urabela hone Mudzimu wa ngoho eethe.

Ni tea u elelwa uri islamu aina zwiga. ari rabeli Ka'bah, ri rabela Mudzimu ro livha zwifhatuwo Kaabah. U lavhlesa Ka'bah zwi vhumba vhuthihi ha vha rabeli kha vhuthihi ha Mudzimu. Munwe na munwe ane rabela Kaabah kana tshisikwa udo itwa murabela midzimu. U vhea mafhungo khagala zwishumiswa zwa u fhata ndu ino a si zwa ndeme ufhira zwi shumiswa zwa tshinwe tshifhato.

Thabelo idzi dzi itwa vhusiku na masiari, zwi humbudza muthu udi kumedza kha lufuno lwa mudzimu. Idzi thabelo dzi tou vha vhukwamani ha vharabeli na mudzimu. Ndi tshikhala tsha udi vhuedza kha mudzimu nga thabelo, u livhuwa, u hambela khangwelo na umbela nyeletshelo na tshilidzi.

Mu-muslim anga di ita thabelo atshi dovha. Thabelo nga u amgaredzo dzi nga itwa nga tshifhinga tshinwe na tshinwe kana fhethu hunwe na hunwe.

9 munwe anga vhudzisa uri islamu ifunza uri vhaporofita vha a lingana, hone ndingani vhutanzi na lutendozwitshi kwathisedza vhuporofita ha Muhammad husa bulwi vhaporofita avho vhanwe? Zwi tea u pfesesiwa uri ane a khwathisedza vhuporofita ha Muhammad o tanganedza vhaporofita vhothe vha mudzimu arali munwe atshinga bula vhutanzi sa tsumbo ari: ahuna mudzimu arali esi mudzimu, Mushe^m ndi Muporofita wa Mudzimu, izwi azwi ambi uri muthu uyo uvha o tanganedza vhaporofita vhoadaho nga murahu ha Mushe, vhunga Jeso^m na Muhammad^m.

6c. U BADELA ALAMU YS NWAHA NGA NWAHA (ZAKAH)

Ndi khombe-khombe kha Mu-muslim munwe na munwe ane a bvelela kha sia la lupfumo, ubvisa inwe ya tshelede kha u kovhela vha shai luthihi kha nwaha. Ayo masheleni avhidzwa upfi Zakah nga lu Arabia, zwino amba uri “lukuna”. Zwothe ndi zwa mudzimu wa tshilidzi na khathutshelo, lupfumo lufarwa nga vhathu. U badela ayo masheleni ndi ndila ya u kunakisa lupfumo lwe muthu a newa nga Mudzimu. Nga udadzisa ndi ndila ya u kovhela tshitshavha na u thusa vhashai. Zakah I kunakisa muya wa munei, ya fhungudza udi hudza na u khwathisa vhuthu na uluga kha vhathu. Tshikalo tsha Alms ndi 2 na hafu ya tshikalo tsha lupfumo lwo vhulungwaho nwaha wothe, ayo masheleni adzhiiwa kha o vhewao husi kha a dzhenaho.

6d. UDI DZIMA NGA Nwedzi WARA RAMADAN (SAWM)

Mualuwa a konaho utea udi dzima nga nwedzi wa Ramadan. Izwi ndi zwa ndeme ngauri nzumbululo yo da kha Muhammad^m nga nwedzi uno wa Ramadan. Vhunga nwedzi wa luna u mutuku nga maduvha kha khalendra ya Sola, nwedzi wa Ramadan uvha hone kha khalanwaha dza nwaha. Vhunga unae vhashai hu maitele a u kunakisa lupfumo, udidzima ndi tshipida tsha u kunakisa muya wa muthu. Udi dzima zwithoma nga madautsha ha fhela nga duvha litshi kovhela, nga tshifhinga tsho dowealeho tsha masiari, muthu odi dzimaho utea u tutshela zwiliwa, madi na vhudzekani hu re nnda ha mbingano¹⁰. Maitele ayo o tendelwa musi duvha litshi kovhela uswika mada utsha. Udi dzima zwi ita uri muthu a kone ulanga muvhili wawe na u lindela. vhunga thabelo udi dzima ndi ndila ya udi vhuedza kha mudzimu nga udi kumedza nga thabelo. Maduvha avhu awelo kha vha muslim ndi Eid Al- fitri ine ya pembelelwa mafheloni a Ramada, na Eid Adha ine ya pembelelwa mafheloni a hajj. Udi dzima zwiri humbudza nyimelo dza vha shai, zwa ri nea u tangedza phathutshedzo dzine rasa dzi thangele, dzi ngaho unwa madi ula zwiliwa n aula zwiliwa nga ufuna.

6e. UYA FHETHU HUKHETWA MEKKAH (HAJJ)

Mu-muslim munwe na munwe utea uya fhethu hukhethwa Kabani, kha la Mikha, luthihi kha vhutshilo ha Mu-muslim arali atshi nga kona u ita izwo. Vha moslim u bva kha lifhasi lothe vha kuvhangana hu u itela u rabela na u takadza mudzimu mthihi.

10 Islam I toda u tutshela kule na vhudzekani ya do vha ya ilisa vhudzekani hothe hu re nga nnda ha mbingano.

Vha daleli vha pilgrim vha dalela kabana vha vha ita hajj nwaha munwe na munwe.

Maitele a hajj o diswa nga muporofita Aburaham^m a vhuswa kha vhathu nga Muhammad. U dalela pilgrim ndi u itela u pwasha phambano nga vhubvo, zwa economy na u fhandekana ha vhudavhidzanizwine zwa ka di vha zwo fhandekana lushaka. Zwi do vha zwa gudisa vha moslim u kona u lindela, u di tukufhadza na u khathutshela. Vha daleli vha pilgrim vha vha ambara ngovho dzazwo u itela u bvula phambano na vhuimo na mvelele. Othe haya maitele a khombekhombe a itelwa u hambudza vha moslim uri mudzimu u ya tshila na uri ri bva ha mudzimu nahone ha mudzimu ndi hone hu ne ra do vhuelela.

7. QUR'AN

Quran ndi bugu ya u fhedza, yo fhelelaho ine yavha maipfi a mudzimu ene mune, yo diswa nga murwa Gabriel¹¹ we a l vhea mbiluni ya muporofita Muhamad^m are Muporofita wa u fhedza. Qurani yo gudiwa ya dovha ya rwelwa ngomani nga vhunzhi ha vhafunziwa vho-Muhamed vhe vhai pfukhisela kha vhanwe sa rine nga zwirendo na u dovha ya tsirelezwa lwa minwaha.

Bugu dze dza da phanda ha Quran nga vhaporofita vha Mudzimu dzo vha dzi tshibva kha Mudzimu. Nga u nzumbulula quran mulaedza wo do vha wa vhulungwa. Qu'ran ndi lisa vhambezwi nga ndila dzothe mudzimu, Muthogomeli o tsireledza nga ndila yo khunyelelaho a dovha a khwathisa u vhulungea haho u swika duvha la khathulo, Quran l shumiswa nga vha muslim na vho radivha zwa kale, vha dzi thendo dzo fhambanaho¹². A huna nthihi kha bugu dzo fhiraho dori zwikelaho dzi kha tshiimo tsha vhubvo hadzo (original) kana luambo lwe dza nzumbululwa ngayo. Inwe yadzo ndi sikirolo dze dza dzumbululelwa Abraham^m, a yo ngori swikela lwa tshothe. U ya nga shanduka ha tshifhinga zwipida zwa manwalo zwodo nwalululwa, zwinwe zwa bviswa, na u shandukisa Mulaedza.

Mudzimu hango tendela ayo maitele a tshiitea kha Quran, ngauri ndi bugu ya u fhedza, kha vhathu vhanwe u swika duvha la khathulo.

11 Zwo funzwa kha Islam uri muya mukhethwa muthihi ndi Gabriele, ane asa tewe ngau rabelwa. (u tenda kha trinity zwi khakhisa milayo ya lutendo lwa islam-lwa vhuthihi ha Mudzimu)

12 Sedzani Joseph Van Ess: Muhammed na Quran: Vhuporofita nzumbululo kha tshikhiresite na lifhasi la vhurereli: ndila ya nyambedzano kha islam, Hinduism na Buddhism, yo editiwa kha hans king (garden city) ny: double day & co. lastp na Michael sells, approaching the Quran: the early revelation (Ashland OR: white cloud press, 1999)

A huma muporofita muswa arie a do rumiwa, Arali Mudzimu o tsireledza Quran, yo vha l tshi dovha l songo ri swikela li tshiimo tsha vhubvo hayo, nga nwambo waizwo, Mudzimu hango vhea muthu kha u tsireledza Quran¹³.

Tsireledzo ya manwalo a u ranga yo vha I song khwathaho, ngauri mudzimu o dibvela phanda nga u ruma vhaporofita na vhalanda kha vhathu. Mulayo we wa vha u kha manwalo a kale wovha u songo fhelela. Nga ndaela ya Mudzimu Jeso o da na khwiniso ya Mulayo, vhunga o tendelwa, sa tshumboZwe zwa vha zwo iledzwazwa vha zwi so ngo iledzwaho, a songo shandukisa na tshithu kha vhuthihi ha Mudzimu.

Inwe ya vhuvha ha ndeme ha Quran ndi dembenga yone ine. Madembe ndi maitele a lwaho na maitele a mupo a sumbedza u dzhenelela ha mudzimu ramaanda othe.

Vhaporofita vhothe vha ita madembe a bvaho ha Mudzimu, Vha sumbedza u fulufhedzea kha vhuporofita havho, Abraham o kunda musu o kudza mulilon asa swe na luthihi. Mushe o tekusa lubada lwanzheni lwanzhe lwa vulea uri a kone ufhira nga tshilidzi tsha mudzimu. Jesu murwa wa Maria o kwama vhafu na vhalwadze vha dovha vha tshila vha fhola vha-vha na mutakalo wavhudi nga thendelo ya Mudzimu. U ho vhuporofita ho khwathisedza vhuporofita na vhudinda havho ha mudzimu. Ayo madembe o vhonwa nga vhe vha-vha vhe hone kha tshifhinga tshenetsho.

Hu uri vhuporofita ha Muhamed ho khwathisedzwa nga madembe, Madembe mahulusa a vha a Quran. Mudzimu u disa khaedu kha avho vha timatima-ho quran uri vha o bveledza ndima nthihi I fanaho na ndima ya Qu'ran. (zwi fanela u bviselwa khagala uri ndima thukhusa kha quran I to vha na ndimana thukhu tharu fhedzi) Izwo a zwiathu u swikelela naho hovha huna vhathu vhanzhi kha divha zwa kale vhe vha-vha tshifuna u nyadzisa madembe a Quran na u fhelisa islam. Mudzimu o vula iyi khaedu kha vhathu u swikela divha la tshengo. Manwe a madembe a Quran ndi a uri ndi inwe ya manwalo o bvelelaho. Manwe a madembe a Quran Ndi yone bugu ya ishi Arabia ya khwinesa ire hone, I tshe hone nga tshiimo tsha vhubvo hawe, I na tshitaila tshafumi na tshithihi kha-kha luambo lwa tshi arabia,

13. Qur`ran I na ndima dza 114 nahone ndi bugu nthihi, izwi zwi I fhambanya na manwalo maswa a bivhili. Vha khiresite vha protatant vha na bugu dza 66, vha roman catholic vha na bugu dza 72. Kha manwe manwalo hu na dzi bugu dzi phadaho idzi.

ndi tshitaili tshisa edziseli, Quran ndi ya vhathu vhothe na hone itshe hone nga vhuimo ha vhubvo hayo. Luambo lwa tshi Arabia lwo tea u shumiswa nga vhathu vhanzhi (millions) manwalo a bvaho vhanzhi a bugu dza dzithendo ho xela nga u shanduka ha tshifhinga.

A huna ipfi na lithihi kha Quran li re la Muhamed ngauri ovha asa koni u nwala na u vhala, o renda Quran nga ndila ine ya dzumbululwa ngayo nga murunwa Gabariel, Musi vhafunziwa vhawe vha tshi kandisa vha tou nwala na nga u tou rwela ngomani, Quran ndi ipfi libvaho ha Mudzimu, zwo ralo Quran ndi bugu ndi yothe ine vhavha nayo namusi, I divheyaho sa bugu ya Mudzimu (yo nwalaho nga Mudzimu) A huna dzinwe dzikhandiso (Version) dza Quran Naho hu na thalutshedzo ya zwinwe Quran ya amba. a si dza vhudi dza dovha dza sa nake vhunga Quran zwine ya vha zwone, afha ndi tsumbo ya Quran ndima 112 thalutshedzo ya tshivenda “Nga dzina la mudzimu wa tshilidzi na khathutshelo”

1. Amba: ndi mudzimu muthihi e ethe.
2. Mudzimu a tshilaho lwa tshothe
3. Ha bebi, nahone hango bebiwa
4. A huna a fanaho nae

8. MUPOROFITA MUHAMMAD^M NA MVELELO YAWWE.

Muhammed o bebiwa nga nwaha wa 570 ^{ce}, u bva kha lutsinga luthonifheaho lwa Muporofita Vho-Mudzimu. Abraham na Murwa wawe Ishmael Muhamed o aluwa a tshi Vhidza “a fhulufhedzeaho. Muhammad O nangwa nga mudzimu u vha ene muporofita na mudinda wa u fhedza.

Sunnah ndi maambiwa, nyito na zwo tendelaho nga muporofita Muhammed. Dzirepoto na thalutshedzo ngaha sunnah, dzinndivho sa hadith dzo kuvhanganyiwa kha bugu dzidivheaho Phungo. Sa Quran SSunnah yo tutuwedza nga Mudzimu kha muporofita Muhammada ndi Quran, a yongo fanyiswa, asi ipfi lo livhanaho li bva ha mudzimu, pfunzo yo bva ha Mudzimu na maipfi a vhaporofita Muhammed (ene tshumbo ya vhuthu). Sunnah nayo yo vhulungwa lwa dembe

Ndi zwa ndeme kha moslim u tevhella Sunnah ya muporofita. Kha quran mudzimu u laedza vhatendi u thetshelesa mudinda, kha Quran, Mudzimu o amba: c a tevhezani Mudzimu ni tevhezde na Muporofita. [Quran: 4:49].

Tshipikwa tsha vhuno vhu vhutshilo ndi u shumela mudzimu na u mu tevhedza Izwi zwi swikelelwa nga utevhedza pfunzo na maitete a muporofita. Mudzimu uri: “nga ngoho hu na ndila ya vhudi kha u tevhedza muporofita” nina mulandu wa Mudzimu nga ngoho wa maitete a vhudi kha munwe na munwe ane fulufhelo lawe la vha kha Mudzimu, na duvha lau fhedza vhane vha di kumedzau renda Mudzimu.” [Quran 33:21]”

Muporofita^m o sumbedza ndila na maitete a u rabele. O lovha ena minwaha ya 63 (nga nwaha wa 632 ce), o vhulungwa hayani hawe doroboni ya madina (yathrib) o vha a tshi dzulela u lumelisa na vhafunziwa vhawe nga Mulalo, zwo tendelwa-ho kha Vhamuslim vhothe, kha dziseenthara, Islam yo swika kha Madzhangho (continent) mararu u bva China, Asia & Africa u swika Spain kha la Europe.

9. KHOMBO YA U ITA ZWO ILEZWAHO KHA ISLAMU (BID'AH)

Mudzimu o laedza vha-muslim u sa di fhandekana uya nga zwigwada. U fhandekana ha maitete na zwigwada kha vhuvhereli na u rabela kha islam zwi nzhiwa sa tshika kha islam, vkhakhi, na ndadiso. U thoma kha u fhandekana ha vhuthihi ha mudzimu, u fana na u rabela zwisikwa nga mudzimu, zwo da zwa tsikeledzwa nga mudzimu. (nahho zwo ralo mveledziso kha manwe masia, sa kha science na technology hu u itela u khwinisa matshilo ri dzulela u tangana nazwo). Mudzimu, ene wa vhulenda o ri vhudza nga kha muporofita wawe wa u fhedza muporofita muhammad, musi Muhammad a kha maduvha a vhutshilo hawe a u fhedzisela, uri o khunyelela vhurerele ha islam. Vha-muslim vha tea u zwi divha uri tshanduko inwe na inwi zwi tshi da kha maitete a u rabela yo haniswa. Ahuna tshanduko ine ya do diswa nga muthu, ane a vha kha thuthuwedzo ya sathane, ane a nga engedza zwivhuya uri hu do vha u toda u wisa lutendo lwone-lwone lo fhelelaho lwa mudzimu. Maitete ma swa othe a disa ndado I isa mullion wa hele. Vhathu a vha ngo tea u tendela phandekanyo (u engedza kana u fhungudzwa), kane hu tshi to vha tshilavhi zwatsho, kha fhungo la u rabela¹⁴. Arali tshanduko dza tendelwa, tshanduko idzo dza maitete dzi do fhirela kha murafho udaho, zwa vho sia ri na vhunwe **vhurerele ho daho na muthu**, hu si islam ye ya itwa yone-yone nga mudzimu, ene wangoho, u fhata lutendo nga zwidobadoba ka bofu li tevhelaho murangaphanda munwe na munwe a zwi tendelei.

14. islam I tenda kha uri thabelo uri I tendiwe nga mudzimu I fanela u vha na zwithu zwivhili. Tshipikwa tsha u thoma nahone tsha nthesa ndi u takadza mudzimu, nahone maitete ahone a fanelwa u itiwa hu tshi tevhelwa sunnah ye mupirofita Muhammad^m.

U shandukisa milayo wa mudzimu zwo ilidzwa kha islam. Mudzimu u tsikeledza na vha rangaphanda vha vheaho milayo yavhudi. Uyo ane a edzisa u disa idzo tshanduko u vha a tshi di vhea tshiimoni tsha mudzimu, u dzhiwa sa a rabelaho midzimu I sili. Tshumbo ya izwi I nga vha u dzhia mabulayo a vha sina mulandu a vha mulayoni. Milayo ya mudzimu yo fanela I todi u itwa ya musala uno nga muthu na muthihi. Mudzimu o ri fha mbofholowo ya u mu tevhedza kana u sa mu tevhedza nga u nanga u fhulufhela mudzimu kana u nanga u tevhela zwine zwa tamiwa nga rine vhane. Naho zwo ralo u ri hanela u shandukisa milayo ya vhurerele hawe.

(zwi a todea u divha uri crescent moon(tshiga) a si tshiga tshi sumbaho vhurerele ha islam, sa musi muporofita Muhhamad a so ngo tshi shumisa kana amba nga hatsho. Ndi tshiga tsha vha dzia u rabela midzimu isili na maitete maswa o diswaho nga vha musala uno sa tshiga tsha zwa polotiki. Zwi vhaisho ndi uri tshi dzulela u tanganedzwa na u zhiwa sa tshiga tsha vhurerele ha islam).

10. MAFHUNGO A ADAM NA EFA

Mafhungo a Adam^m na Efa o ambiwa kha Quran. Naho a tshifana nga ndila Nnzhi na kha manwalo are hone na kha manwalo o fhiraho, vhunwe ha zwipidazwa vhuthogwa zwi a fhambana.

Mudzimu u divhadza vharunwa uri u toda u vhea tshivhumbiwa tshiswa shangoni, Mudzimu o sika Adam^m u bva kha vumba a mu vhudzedzela muya a mu funza madzina a zwithu zwothe. A sika Efa kha muya wonoyo muthihi. Mudzimu ovha todela u dzula paradisoni nga mbofholowo, Mudzimu a amba na vharunwa” gwadamani phanda ha Adamu” (Vha ita ngauralo hu ndila ya thompho hu si u renda). Satan o vha e hone vhukati ha Vharunwa avho nahone o vha asi munwe ngavho. O vha e tshinwe tsha zwisikwa¹⁵ tshi di laulaho nga thendelo ya Mudzimu phanda ha musi a tshi sika Adam, u bva kha mulilo u sina vhutsi. Musi mudzimu a tshi vhudza vharunwa na vhane vhavha navho uri vha gwadame phanda ha Adamu, vothe vho gwadama nga nnda ha Sathane. We a hana nga u di pfa na vivho la u vhona a wa nthu kha Adamu ngauri o vha o sikwa ubva mullion ngeno Adamu o sikwa u bva vumbani. Ngangoho sathane ndi ene wa tshitalula wa u thoma.

Sathane o bvulwa vhugala ha mudzimu, mudzimu nga mbiti o tsitsela fhasi sathane nga u sa tevhedza ndaela yawe, fhedzi sathane muhuwelelwa a humbela mudzimu uri a fhaheye milandu yawe u swika duvha la tsengo (vhathu vha tshi do vuswa).

15. Dzi jinn dzo vhumbiwa uranga kha Adam^m vho nwa vhu di langi ha u nanga. Vha sa tevhelaho milayo ndi madimoni. Vha tshila kha leli li fhasi nga ndila ine vha a kona u ri vhona fhedzi rine a ri koni u vha vhona nga nnda ha musi vho to nanga u di vhonadza. Vhuloi hune ha vha uri ho iliswa kha Islam zwi itiwa nga kha vho.

Uri a kone u kone u ita uri Adam^m na vha mutevhelaho vha vhe vha so ngo fanelwaho, sathane uri “ndi do vha xedza ndi do di vhonadza kha vhatami vha veini”, ndi zwa vhuthogwa u divha uri sathane a nga si kanwe a lwa na mudzimu ngauri vhunga zwithu zwothe hu tsiko ya Mudzimu Satan u vha hone nga u funa ha Mudzimu , arali mudzimu asa funi satan na vhalanda vha tshi vha hone, a vha tsha dovha hone na luthihi Islam a I nei satan tshikhala tsha vhuhulwane a I mu tanganyi na vhuvha ha Mudzimu a vha tsha dovha hone na luthihi Islam a inei sathan tshikhala tsha vhuhulwane imu tanganyi na vhuvha ha mudzimu .

Islam a I nei sathane na mukovhe kha vhukhethwa ha mudzimu. Ha vhuvi a yela na kha mudzimu naho hu vhukhethwa ha mudzimu. Islam I ya hanedza uri Satan o ya ndwani na Mudzimu na zwauri o tuwa na vhuraru hazwi tshavha zwa litadulu. Satani ndi swina lihulu la Vhuthu Fhedzi o di toda u nga tshisikwa zwatsho. U tshila hawe hothe hu kha Mudzimu.

Naho u di hudza, u pomokwa na u pandelwa kule na tshilidzi tsha mudzimu Satan u na tshipikwa. mudzimu u toda vhatu tshinanga vhukati ha vhudi na vhuvhi o nea vhatu nungo dzau talukanya musiki na u di vhudza khae. Vhatu vha dzhiwa vhe vha vhudi nga Mupo, vho bebiwa vho kune vhe kha tshiimo tsha islam. Sathani na vhatvheleli vhave vha laedza vhuvhi na u hanedza zwivhuya, a tshitoda u xedza vhatu swina lawe lihulusa kha vhuvhi na vhuphobwe, uri muthu a tutshele vhuthihi ha Mudzimu, u kuna hawe na ndila dza mudzimu, Muslim u funza **zwivhuya nau kaidza vhuvhi**, ngauri ri ita nga u funa. Ngau hanedza milingo ya satani vhatu kha tshiimo tsha ntha tsha vhugala.

Zwitevhelaho ndi zwinwe zwa ulingwa ha Adamu^m na Eva^m Paradisoni. Vho diphina nga mbofholowo na mutakalo wa pharadisoni Mudzimu o vhudza vhatu uri vhale mitshelo ya ngade nga dakalo nga ndila ine vha funa. Ovha hanisa ula muri muthihi ovha kaidza ngauri arali vhalala uyu muri vha do vha vhaita zwivhi vhuvhili havho. Sathani oda avha fhura ari arali mudzimu ovha hanisa ula uyu muri ngauri vha do tshila tshothe husina lufu kana vhavha vharunwa. Vho fhurwa nga Sathani vhalala muri uyo.

Adamu^m na Eva vho do niwa nga thoni vho divhuedza kha mudzimu lwa u di sola na hone kha mudzimu a hangwelaho wa tshilidzi na khathutshelo avha hangwela islam I hana zwa vhubvo ha tshivhi kana zwauri vhatu vho bebwa na tshivhi nga nwambo wa Adamu.

Ahuna muthu ane a do hwala muhwalo wa munwe (ngauri mudzimu mukhathutsheli) muthu munwe na munwe udo vha na vhudifhinduleli ha mishumo yawe naho hu uri obebwa e mumuslim asina tshivhi. Ndi zwa ndeme udivha uri islam ai pomoki Eva, Vho vha na mbofholowo yauita ngau funa vhuvhili havho vha la muri uyo. Vhuvhi havho ho vho ita tshi tsho tanganelanaho. Islam I hanedza uri vhasadzi vho senwa nga u vhona minwedzi na nga vhutungu ha mbebo nga nwambo wa tshivhi tsha Evah.5

Mudzimu o pandela Adamu na Evah paradisoni, aita uri vhadzule shangoni. Mudzimu urangani o amba na vha runway ari: “ndi khou vhea muthu shangoni” ndi fhethu he mudzimu uya nga ushanduka ha tshifhinga a funa ri tshi tshila hone.

11. JESU^m

Jesu^m ovha e mup orofita mudinda wa mudzimu. O vhidza vhatu kha vhuthihi ha Mudzimu. Hango diita mudzimu ene mune, **naho hu u humbelwa urabelwa.**

O bebwa nga nwananyana asa athu u divha munna, aya ovha manwe a madembe a Jesu^m e a newaho nga Mudzimu. Jeso obebwa asina khotsi, Mudzimu o muamba kha Quran, “nangoho vhuvha ha Jeso nga mudzimu vhu fana na vhuvha ha Adamu. O musika ubva kha bvumba, a amba nae ari “ivha” ambo vha hone”. (Quran 3:590) Mudzimu osika Jeso vhunga osika tshivhumbeo tshinwe na tshinwe tsha tsiko yawe. Jesu^m, Adamu, na Evah vho sikwa nga ndila isa fani na ya vhanwe vhatu. Adamu na Efa vho sikwa vha sina mme na khotsi. Vhanwe vhatu vhothe vho sikwa vhe na mme na khotsi. Uri u tenda uri jeso ndi murwa mu bebwa e ethe wa mudzimu na uri mudzimu una mashaka sa khotsi, mme vharwa na vhananyana, ndi tanganya tsiko na musiki¹⁶. Vha Muslim tenda izwi hu vhu rabeli ha midzimu isili nahone zwo iledzwa kha islam. Unea vhu rabeli kha tsiko ya mudzimu ndi tshivhi tshihulwane, ndi u hanedza vhurabeli ha vhuthihi ha Mudzimu

16. hovha hu kha doroboya kale ya nicea ye ya vha ikha shango line zwino la vha Turkey, mielo ya 700 ya jerusalema tsini ha musanda wa Roma he council ya uthoma ya Nicea ya itwa hone, minwaha ya 325 nga murahu ha ubebwa ha Jesu^m ndi henefha kha khoro yeyi he jeso a itwa nga vhunzhi ha khoro u vha mukhethwa, huuri ndi muporofita, mudinda wa mudzimu. Vhuraru ha mudzimu ho diswa hu u toda u uri jesu^m a vhe a fanaho na u lingana na mudzimu. Izwi zwi to hanedzana na mulayo ya vhuthihi ha mudzimu ya u diswa nga Abraham ye ene mune jeso a vhidza vhatu uri vha I tevhele.

Islam I funza uri u begwa ha Jesu^m ho itea nga murahu ha musu Gaburiele o runwa nga mudzimu u disa mafung a murwa a ne a do begwa khae sa tshumbo na khathutshelo kha vhuthu. Musi a tshi vhudzisa uri zwi do konedzea hani sa izwi a sa divhi muna, Gaburiele a fhindula “arali mudzimu ari `a zwi ralo` zwi do ralo” nga mbuno iyi jesu^m murwa wa maria u vho divhea sa “ipfi la mudzimu” “ipfi” ilo ndo ipfi la mudzimu le la ri a zwi ralo”.

Utenda izwo zwi lwa na pfunzo dza vha-porofita a vhadinda vha mudzimu.¹⁷ Mudzimu u kule na tsiko ya mudzimu. Jeso ndi messiah, khristo, ipfi la mudzimu, mudozwa, orumiwa nga Mudzimu wa tshilidzi sa muporofita na mudinda wa mudzimu.

Mudzimu udo vha hafhu ari vhudza uri jeso ndi murwa wa maria hango lovha, na uri (mudzimu o mu takusela khae. Vha Muslim vhatenda uri uvhuya ha jeso hudovha tshiga tsha dovha la vhufhelo. Musi jeso a tshi vhuya hanga vhuyi sa muporofita na mulanda wa udisa nzumbululo ntswa. u dovha muhulwane wa vhatendi nahone udo thuthekanya vhalwa na christo, ane a do dovha a disela shango mulingo muhulu na vhuvhi. Jeso udo hwathisedza mulayo wo nzumbululelwa-ho Muhammad.

12. TSHIVHI NA U DI SOLA

Tshivhi ndi u italitsha u tevhedza mudzimu hu u to itanga khole. Tshivhi tshihuwlane ndi urabela midzimu isili, na u tutshela ndaela dza mudzimu nga khole ndi tshivhi. Mudzimu Muthihi o laedza vhunzhi ha zwithu zwine zwa vhaisa kha vhathu kana kha lushaka. U vhulaya, u tshinya, utswa¹⁸, vhufhura, vhpombwe, vhuloi¹⁵, unwa halwa, ula nguluvhe na u shumisa zwidzidzivhadzi ndi tsumbo dza u dza vhuvhi.

Islam u hana vhubvo ha tshivhi. A huna muthu ane ado hwala muhwalo wa munwe, vhunga izwi zwi tshi dovha zwi songo lulama, ngauri Mudzimu ndi o lulamaho. Rothe ri na vhudi fhinfuleli kha mudzimu, a vhonaho zwothe zwa nyito dzashu, naho zwo ralo arali muthu atshinga tutuwedza munwe u ita vhuvhi, vhuvhili havho vhoda pfiswa vhutungu. Uyu wa vhuvhi u pfiswa vhutungu nga u tutuwedza vhuvhi.

Musi muthu o ita vhuvhi muthu o noyo o tewa nga u pfiswa vhutungu, zwavhudi ndi uri mudzimu ndi a vhavhalelaho a hangwelaho, mudzimu u hangwela nga ndivho isina tshikalo na khathutshelo.

17. naho zwo ralo vha khiresite na vhayuda vho vunda milayo minwe ya vthuthi ha mudzimu I bvaho kha lutendo lwa u thoma lwa tshi Arabu, islam I vha vhona sa vhathu vha thonifheaho sa "vhathu vha bugu". Vha vhidzwa izwi nga uri vho tangedza manwalo a elanaho u bva kha mudzimu na uri vha a divha vhunwe ha vhaporofita vha mudzimu.

18. ushandukisa khadzimiso kha nzwalelo, zwo ilezwa kha Tshinzuuta, tshikhreste na Islamu. Naho zwo ralo vha khristo khole Europe nga u shandukisa zwifhinga nga minwaha ya vhu kati (mbo na tshilidzi) vho do shandukisa zwo ilezwa-ho. namusi kha mashango a vha Mu-muslim vha tenda upfukhwa ha mulayo wa mudzimu.

Vha muslim avha tendi uri Jeso murwa wa maria o fela zwivhi zwa vhathu. *Mudzimu wa mbavhalelo* u hangwela ane afuna. U tenda uri Jeso o tambudzwa na fa hu u itela zwivhi zwi hangwelwe, zwi hanedza maanda na vhululami. Mudzimu tshilidzi tshawe atshi gumi.

Mudzimu u a fhindula ori fhulufhedzisa uri udori hangwela arali ra di vhuedza khae nga vhudikumedzi, na u rembuluwa. U rembuluwa ndi zwa ndeme. nga iyi ndila muthu anga tshidzwa nga tshilidzi tsha Mudzimu. U rembuluwa azwi dzhiiwi zwi zwithu zwo lelewaho. U rembuluwa nga vhudi kumedzi zwina nyimelo dzi tevhelaho:

1. Muthu utea **udivha** na u **tanganedza** uri o ita tshivhi nahone utea u vha na u di sola zwi ngomu.
2. Muthu utea **udi vhuedza kha mudzimu nga udi tukufhadza atshi humbela pfarelo.**
3. Muthu utea u vha o wana **thandululo** uri asa tsha ita tshivhi hafhu.
4. Tshivhi tshi a vhaisa munwe muthu, muthu utea u ita nga ndila dzothe u **lulama u vhaisa u ho.**

I zwi a zwi ambi uri arali uyo muthu a dovha hafhu a ita tshivhi ila khangwelo ia phumuwa. Zwi todeaho ndi vhudikumedzi mbiluni kha usa ita vhuvhi. Ngauri (muthu) ha divhi zwine matshelo la dori dela nazwo, munango wa udi sola wo dzula wo vulea. mudzimu a hangwelaho u takazwa nga u vhona vhana vha Adam vha tshi di vhuedza khae, khangwelo dzawe dzo anda. Udi sola ndi tshipida tsha thabelo. Ahuna ane anga hangwela zwivhi arali esi mudzimu. ndi tshiila kha Mu-muslim u humbela khangwelo ya zwivhi nga uya kha tshinwe, kha vha-muslim u tenda izwi zwi dzhiiwa sa u rabela midzimu isili.

13. TSHIIMO TSHA DZANGANO LA ISLAM.

Islam ikhwathisa vhushaka ha muthu ene mune na mudzimu. Tshi vhumbeo tsha vhukonani uhu hu tevhela nyeletshedzo dza Quran na Sunnah. Uhu vhu vhushaka nga murahu vhu vha talutshedzo ya vhushaka ha Mu-muslim na munwe na munwe, vhudisaho ululama, dzangano, na mulalo kha tshi tshavha.

Qurani I amba uri “nangoho vho newaho vhugala kha inwi nga mudzimu ndi vha khethwa kha inwi” [Quran 49:13]. *wa vhutali, mukhethwa, wa ndivho kha islamu,* ndi wa ngoho kha u tevhedza vharanga phanda Vha islamu.

Islama ina u lavhelesa uri ndi nnyi ane a nga vha mutshudeni kana mugudi. Munwe na munwe are na vhutali, pfunzo na nungo dza u funa uvha mutshudeni wa vhurereli, fhedzi munwe na munwe anga wana tshifhinga na zwi shumiswa. Vhathu vhothe vha tea u lwela gudauya nga hune vha nga kona, mudzimu onea ndivho na u pfesesa.

Vhafunziwa vha vhurereli vha tamba tshipida tsha ndeme kha islamu. Matshudeni a vhurereli avha hangweli zwivhi, u shudufhadza vhathu, kana usha ndukisa mulayo wa mudzimu. Vha khwathisedza vhumanzi vho vhu wanaho kha Quran na mvelo ya Muporofita Muhammad.; nga vhudi ha mikhwa yavho ya vhudi vhanganga kunga vhathu u vha vha-khwine.

Vhanwe vha shumisa ipfi (cleric) utalutshedza mutshudeni wa vhurereli. Vhukonani ha muthu na mudzimu ndi ho livhanaho. A huna munwe arali asi mudzimu ane anga talusa vhuvhi na zwo teaho. A huna muthu ane anga shudufhadza munwe. Muthu munwe na munwe una vhudifhinduleli kha mudzimu musiki.

A dalelaho musque udo vhona muthu o ranga vhathu phanda kha thabelo. Musi vha muslim vha tshi rabela vho kuvhangana, vha tea u nanga muthu ane a do ima phanda a ranga phanda vhanwe kha thabelo, uri vhothe vha rabele nga vhuthihi na mulalo. Ndi khwine u nanga mthu are na ndivho ya Quran na islam. Muthu uyo u vhidzwa Imam, zwine zwa amba; o rangaho phanda. Nga masiari a lavhutanu huvha ha thabelo ya tshipentshele. Vha muslim vhothe vha tea u l dzhenelela. Azwi kometshedzi kha vha fumakadzi. thabelo dza vhege dzi vha dza tshifhinga nyana tsha u funza. A ne a fara itshi tshivhidzo u tea u vha a na ndivho vhukuma nga ha u pfesesa milayo ya islam.

14. MILAYO YA ISLAMU

Milayo ya Islamu ibva kha Quranna Sunnah na ya muporofita Muhammad. Vhunga Quran, Sunnah yone yo da ng thuthuwedzo ya nzumbululo ya mudzimu. Milayo ya islam l katela zwipida zwothe zwa vhutshilo ha muthu. Zwi shuma kha u rabela mudzimu na u tshila na vhanwe (zwa vhudi). Mudzimu u laedza vho tendaho u ita zwinwe zwa zwithu na u iledza vhanwe uri vhasongo tenda zwi tshi itwa. Mudzimu e ethe, *a divhaho*, *o lulamaho* una pfanelo dza u ita uri hu vhe na zwo ilezwaho na zwo tendelwaho. Hone musu zwi tshi itwa zwo ilezwa. Tshi tshavha tsha islamu tshinga tendela milayo minwe na minwe u khwinisa vhutshilo (sa tshumbo milayo ya badani).

Zwihulwane zwisa lwi na milayo ya Islam. Mudzimu *mueletshedzi, mulanguli*, u tutuwedza zwine zwa zwithu a songo tou zwi laedza na usa tutuwedza mikhwa minwe a songo tou iledza nga u livhanya. Dzothe idzi khudano dzo vhewa fhethu huthihi, dzi ita mulayo wa islam. Musi ri tshi nga dadzisa mbuno ya uri zwithu zwine mulayo wa Islamu wa zwi dzhia zwo tendelwa, izwi zwi ita thikho thanu dza ndango ya nyito ya muthu.

1. Khombe-khombe 2. Thuthuwedzo 3 zwo tendelwaho 4 zwisa tutuwedzi 5. Zwo iledzwa

Mulayo wa Islamu ubva vhubvoni ho khethwaho. Nwambo wa u tevhedza milayo iyi ndi ngauri mudzimu ori laya u ita nga uralo. Ro funzwa u pfesesa vhutali nga murahu ha mulayo, naho risa pfesesi ri kombetshedzwa u tevhedza uyu mulayo. U pfesesa ndi mpho yo dadzishwaho. Tsumbo, ula nguluvhe zwo iledzwa ngauri mudzimu o amba ngauralo. Ri tutshela u ila nga nwambo wa izwo, husi nga uri ro divha mawanwa a sciece a uri ina malwadze, na uri ndiyone nama isina mutakalo kha nama dzothe. Naho vho ra-science vho vha-vha tshinga shandukisa nguluvhe uri isongo tshavha na malwadze na uvha yone tshiliwa tsha vhudi, zwi do di dzula zwo iledzwa ula nama ya nguluvhe (naho zworalo muthu anga la nguluvhe hu uitela udi tshidza, arali husi na dzinwe ndila dzinwe dza u tshila, a hungavhi tshivhi u la nguluvhe.)

Manwalo a islam ndi Quran na Sunnah. Mudzimu uri ndi u rabela midzimu isili u tendela vha rangaphanda vhavhu rereli u shandukisa ndaela dza mudzimu nga utendela zwo mudzimu azwi iledza, kana nga u iledza zwo tendelwaho. Kha lino shango ndi mudzimu fhedzi a tsheaho uri zwavhudi ndi zwifhio, zwivhi ndi zwifhio. Kha vhutshilo vhudaho mudzimu e ethe are na maanda na vhatali kha u pfufha vhaita zwivhuya na u pfisa vhutungu vhaita zwivhi.

15. MAAMBARELE KHA ISLAM

Islam I tutuwedza nyambaro ithonipheaho ya vhudi kha u fhelisa vhuada na maitete mavhi kha tshi tshavha. Inwe ndila ya uita izwo ndi wana nyambaro ya vhudi. Islamu iita zwiimo zwa thompho kha muna na musadzi.

Kha vhudzhi ha mashango a vhukovhela, huna milayo I talutshedzaho vhudi. Izwi zwi tshimbilelana na ha musa vhanna tshi tea u thivha vhudzimu havho, na vhafumakadzi vha tshi tea u thivha vhudzimu na madamu avho. Arali muthu a nga kundelwa u di thivha afho fhethu hu tukutuku a nga hhwelelwa nga mulandu wa u di tana. Tshiitisi tsha phambano kha ku ambarele ku ambarele ku todeaho vhukati ha munna na musadzi kha fhungo ili ndi phambano kha ku sikelwe ka mivhili yavho.

Islam u laedza nyambaro ya fhasisa kha munna na musadzi. Kha Islam, vhanna na vhasadzi vha lavhelelwa u ambara nga ndila yo leluwaho, ithonifheaho ya tshirunzi. Munna utea u ambara nguvho ndapfu dzisa vhoneadzisi muvhili. Udi fukedza u hu fungudzi nyemulo. Musadzi ha ngo tea uya nnda o ambara tshiambaro tsituku tshau ambara musi muthu atshi tamba. Musadzi wa mu-muslim utea uri atshibva hayani a fukedze thoho na muvhili wawe nga nguvho ndapfu isa vhoneadzi, I bvalaho mbonalo ya muvhili wawe khagala. Vhanwe vhadovha vha nannga u fukedza zwi fhatuwo zwovho na zwanda. Vhutali ha kha izwi ndi u fhungudza dzangalelo la vhudzekani na u nyadzea kha tshitshavha kha vhanna na vhafumakadzi: u tevhedza aya maabarele ndi tshipida tshau tevhedza mudzimu. Islam I hana vhudzekani hothe na utana muvhili nga nnda ha mbingano. Islam I tutwedza vhudzekani na u kunga ha muvhili kha munna na musadzi wawe tshipirini mudini wavho.

Vha vhu kovhela vhane vha lavhelesa vha anganya uri ufukedza thoho nga musadzi zwi sumba u vha mutuku (o tsikeledzwaho). Musadzi a amabaraho nga ndila I laedza-ho thonipho, nga maambarele awe a thonipeaho u tata nyemulo na maitete a vhudzekani vhuvhi. Mulaedza une musadzi au disa musi ombara nga ndila ya islam kha tshitshavha “nthoniphe nga zwine nda vha zwone, a thi tshishumiswa tsha vhudzekani”.

Islam I funza masiandoitwa a ma ambarele mavhi, ha weli uyo muthu fhedzi awela na tshi tshavha tshine tsha tendela vhasadzi vha tshi tangana na vhanna vho di tana na u pikisana nga u kunga lwa vhudzekani. Masia ndo itwa a khagala. Zwi ita musadzi tshiko tsha vhudzekani, u takadza vhanna a si a mbofholowo. Ndi maitete a u nyadzisa vhuthu a kandedezaho nahone o iledzwa kha islam. Mbofholowo ya musadzi kha islam ndi ya uri; u talulea nga mikhwa yawe. Uya nga ha islam vhasadzi vha vhukovhela vho vhofoholowa-ho, vha vhilaelaho nga mbonalo yavho, tshivhumbeo na vhuswa u itela u takadza vhathu, avho vhathu vho honelwa kha maitete a vhopuli.

16. VHAFUMAKADZI KHA ISLAMU

Vhanna na vhasadzi vha a lingana kha phanda ha mudzimu. Vhothe vha na vhudi fhinduleli phanda ha mudzimu. Vhwana malamba a edanaho kha vhutshilo vhudaho Nga lutendo na mishumo mivhuya.

Mbingano l a tutuwedzwa ndi yo tendelwaho na uvha khethwa. islam l vhona vha fumakadzi vho malwaho na vha songo malwaho vhe vhatu vhare na pfanelo dzavho. Una pfanelo ya ulanga ndaka, u pfuma, na u shumisa lupfumo lwawe sa zwi iteaho kha vhanna. Lupfumo lwawe aluvhi ndaka ya munna wawe nga murahu ha mbingano kana thalano. Musadzi una pfanelo dza u nanga ane ado mu mala, musi o malwa ha shandukisi tshifani tshawe, hu u thonipha lutsinga lwa hawe. Musadzi anga di thala arali mbingano yawe isa khou tshimbila zwavhudi.

Kha zwa masheleni, munna na musadzi vhana vhudilangi vhure mulayoni. Munna na musadzi pfanelo dza u langa ndaka yavho, udzhenelela kha zwa vhu bindudzi. Vha dovha hafhu vhavha na pfanelo dza u guda nau wana mushumo, zwi hulwane husa pfukwi milayo ya islam.

U toda ndivho ndi khombekhombe kha Mu-muslim munwe na munwe (munna na musadzi). Lushaka lwa ndivho yo khwathisedzwaho ndi ndivho ya vhurereli. Ndi zwa ndeme uri kha tshitshavha huvhe na vhadivhi kha vhanna na vhasadzi, zwido kona uvhuedza tshitshavha, tsumbo; tshitshavha tshitoda madokotela, vhadededzi, dzikhanselara, vhashumela vhapo na zwinwe-vho. Arali huna thodeYa vhashumi ndi khombe-khombe kha vhananna na vhasadzi u wana ndivho ya afho u kona u khunyeledza thodea dza vha-muslim. kha hyi nyimele, tsivhudzo ya islamu i tea u takelwa ntha

Vhafumakadzi vha tutuwedzwa u divha nga ha tshi-islam na u isa phanda nda ngudo dza tshikolo kha muangarambo wa islam, u u lwise u khunyeledza mbudziso dzine vha vha nadzo kha ku thsilele. U thivhela muthu kha u guda ndi maitete a hanedzanaho na islam.

Munna una vhu di fhinduleli ha utonda na tsireledza muta wawe khathihi na uita pfanelo dzothe dzingaho dza zwiliwa, ziambaro, nndu ya musadzi vhana na vha we vhalushaka kana vha muta uyo. Vhasadzi a vhana vhudifhinduleli kha izwi naho vho malwa. Muporofita Muhammad^m o amba ari: are na lutendo lwo khwathaho kha vhatendi ndi ane avha na maitete avhudi kha musadzi wawe.

17. MAANDA (NDANGO) YA VHANNA NA LIFHASI LA VHA MUSLIM.

Vhunzhi ha vhatu vha dzhia islam sa lutendo lu neaho maanda othe vhanna lwa tutufhadza vhasadzi. Vha sumbedza nyimelo dza vhasadzi kha manwe mashango avha Muslim utikedza mbuno iyi. ¹⁹ vhukhaki havho ndi ha uri vha kundelwa u fhambanya mvelelo dza vhatu na pfunzo dza ngoho dzine vhurereli ha funza.

19. Mafungo mavhi ndi a uri “shango la Islam” a zwi tu amba tshothe uri kha shongo ilo muvhuso na vhatu vhothe vha tevhela milayo ya tshi islam (shari`a)

Ndi zwone zwa uri u tsikeledzwa ha vhasadzi hutshe ho ne umona na kifhasi lothe. Vhasadzi kha mashango mararu o bvelaho phanda vhutshila vhutshilo vhu sa tanganedzeiho. Vhalangwa nga vhanna vha dovha vha hanelwa pfanelo dzavho dza misi. Izwi azwi itei kha mashango avha Muslim, kana uri zwi itea kha mashango othe a vha-muslim. Islam I hana utsikeledzwa u huha vhafumakadzi. Azwongo tea u nzhia maitete aya adzi mvelelo dza dzi thendo zwa iswa kha vhurereli, islam a I funzi ayo maitete. pfunzo dza islam dzi hana u tsikeledzwa ha vhsadzi ya dovha ya khwathisedza uri vhanna na vhasadzi vha tea u thonifhiwa nga ndila ilinganaho.

Mashudu mavhi utsikeledza hu iteahoo kha vhasadzi hu itea kha zwipida zwinwe zwa shango, zwa vho tanganywa na islam nga vhanwe vhathu.

U di tama vhudzimu kana u di nwala lwa tshothe ndi vhudaba-daba nahone zwo ilezwa kha islam. Mashudu mavhi naho islam itshi zwi hana, vhanwe vha dzi mvelelo vha di tevhedza ayo maitete na nga murahu ha musu vho tanganedza islam. Zwambo ita uri vhanwe vhathu vha zwi tanganye na islam. musu vhathu vha tshi vha na ndivho ya khwine nga islam vhatutshela ayo maitete a dzi Pagan. Kha la Kenya sa tsumbo vhathu vhasa iti zwa udi tana ha mivhili yavho ndi vha muslim.

U fumba ha vhanna naho zwo ralo ndi maitete are khagala a islam, mbuno ndi ya uri maitete aya o funzwa nga vha pororofita, sa Abraham, husongo vha na u kanganyisea nga nyito vhukati ha u fumba ha vhanna na vhasadzi u haniswa u di tama na u huvhadza vhudzimu ha vhafumakadzi.

Manwe maitete mavhi ndi a u vhulaha u tshi itela thompho, musu munna atshi vhulaya musadzi wa lushaka nga uri ha funi mikhwa yawe na ushoniswa ngayo. Naho maitete ayo asa tou wanala nga vhudzhi a itwa nga vhathu vha dzhango la India, vhubva duvha kati, na manwe mashango. Izwi ndi uvhulaya islam. Azwongo tendelwa u vhulaha muthu zwitshibva kha ulwele thompho. Izwiho kha ilsama na kha mashango avha Muslim. Zwiwila na mulayo wa islam. Tshitalula na maitete obvaho a vhudzekani, na maitete a vhudabadaba zwo iledzwa kha islam.

Mashudu mavhi u kombetshedza mbingano zwi itwa kha mvelelo dza tshivhalo kha zwitshavha. Ndi ma nwe maitete o iledzwaho kha Islam. Vhanwe vho khotsi vho kombetshedza vhananyana vhavho u malwa nga tshifhinga tsha muporofita muhammad^m.

Musi mufumakadzi uyo atshi di vhilaedza kha muporofita nga izwo, muporofita osola mbingano iyo, avha nea na ndila ya u fhelisa mbingano iyo. Urwela tari maitete an Islam are khagala a mulayo zwo livhana na mbofholowo ya u nanga kha mbingano na u fhelisa maitete aya au tsikeledza. Zwitungufhdza ndi zwa uri nyito iyi I itea kha zwipida zwinzhi u mona na lifhasi la musala uno, zwo katela na mashango avha muslim. Naho maitete aya o ilezwa kha mashango manzhi, vhunzhi ha vhafumakadzi avha divhi ppanelo dzavho kha zwitshavha, vha ofha na u dzia vhu di fhinduleli.

Maitete ayo othe alwa na mulayo wa islam, nahone ndi vhudifhindulelei ha vha muslim ufhelisa ayo maitete kha zwitshavha. Ndi zwone Islam itendelana na vhudzhi ha dzi mvelelo, nahone ai tendi ufhelisa vhutshilo ha vhanwe vhathu, naho hu ukombetshedza vhathu ututshela mveledzo dzavho dza vhubvo musi vha tshi tangedza islam. Arali maitete a mvelelo a tshilwa na mulayo wa islam kana u fhambanya vhathu na mudzimu wavho, nga u tou nanga hu vha khombe-khombe u tutshela ayo maitete.

18. ISLAM, NNDWA YO LULAMAHO NA JIHADU

Qu'ran izwi vhea khagala uri zwo tendelwa u lifhedza nndwa kha vhane vha lwa na inwi. Mudzimuuri "*ilwani ndilani ya mudzimu na vhane vhalwa na inwi, fhedzi zwi songo pfukha ndingano, mudzimu ha funi vhatshinyi*" [Quran 2:190].

Mudzimu uri "*ndi ngani nisalwi ndilani ya mudzimu ni tshi lwela vhasina nungo, vha shengedzwaho? Vhanna na vhasadzi vhane tshililo tshavho havha; 'murena wa ri phuluse kha ino dorobo, ine vhathu vhayo vha tsikeledza, uri nee ane adori tsiredza, u dovhe uri nee ane adori thusa*".(Quran 4:75)

Qu'ran ivhea mafhungo khagala uri arali itsho tshinwe tshigwada tsha tutshela u tsikeledza azwongo tea ulwa natsho. Mudzimu uri "*arali isa phanda na zwa uthuba, mudzimu ndi wa tshilidzi na khathutshelo. arali vha zwi thutshela I lwani navho uswika u tsikelezwa na u tovholwa hutshi fhela, ha vha na vhululami na lutendo kha mudzimu. Fhedzi arali vha thuba ni tshinyadze fhedzi avho vhaitaho zwa u tsikeledza*"[Quran 2:192-193]

Zwo tendelwa ulwa na utsikeledza na u tovholwa. izwi azwi ambelwi fhedzi kha islam na vha-muslim, ngauri munwe na munwe una pfanelo dza urabela mudzimu. Mudzimu uri: “kha avho vhane vha khou levhelwa, zwo tendelwaho ndi ulwa ngauri vho levhelwa. Nahone mudzimu ndi wa maanda kha uvha thusa. Huna vhanwe vho pandelwaho midini yavho nga u lwela ngaho, nga uri vhari’ murena washu ndi mudzimu’. Arali mudzimu ovha a songo sedza tshigwada tsha vhathu nga tshinwe, hovha hu tshi dovha na dzi kereke, monasteries, masinagogo na dzi mosque, dzine dzina la mudzimu la vha litshi do elelwa nga vhudzhi’. [Quran 22:39-40]. Izwi zwi amba vha muslim vha tea ulwa na utsireledza vhathu vha dzinwe dzi thendo kha vhupo vhune vha muslim vha vha na maanda hone. Vhutshilo, thonipho na ndaka ya vhathu vhothe I dzhiwa I ya ndeme zwi hulusa zwi sa sedzi uri ndi kha vha muslim kana hai. Vhathu vhothe vha tea u vho fholowa kha u rabela mudzimu. Vhatea u vho fholowa u nanga (zvine vha funa). Mudzimu mu thogomeli wa lutendou uri: ‘a huna u kombe tshedzwa kha vhurerele’ [quran 2:256].

Izwi zwi disa tshipida tsha jihad. **Iphi jihad liamba ulwela (nga nungo dzothe)** kha nyimelo dzothe husi kha nndwa fhedzi. Jihad zwi nga amba u hanedza kana ulwa na vhuvi kha ene mune muthu. Na u disa mulalo ndi Jihad. **Ahuna tshithu tshine tsha pfi nndwakhethwa kha islam kana kha Qu`ran.** Ndi nga nwambo wa u khakhea ha ipfi. (zwi tshibva kha u isa kha luambo lunwe.) nndwa khethwa I itwa nga u kombetshedzwa hu u itela vhanwe kha vhurerele havho ha dzi thendo. Izwi zwo iledzwa kha islam.

U lwa nndwani hu ngavha Jihad, fhedzi nga fhasi ha nyimelo-de? Vha-moslim vha lwa hu u di tsireledza, sa zvine vhanwe vhathu vha ita zwonendi zwifhio kha zwi itaho nndwa uri ivhe Jihad. Ulwa ndi Jihad yone ine, arali zwi tshi itelwa u tevhedza Mudzimu uya nga milayo yawe mikhethwa. A si jihad ulwela lupfumo, vhubvo, udzhia shango, u huliswa, murafho na zwinwe vho. Jihad ina ndila nnzhi u langa muvhili zwi sa vho nadzi sa maitete a nndwa.

Kha vhutshilo ha muporofita Muhammad^m, ri na tsumbo dza vhudi ya uri Jihad I farwa nga ndila-de. Musi Muporofita Muhammad a tshi thoma u vhidza vhathu vha Mekkah nga mulalo, o do vutshelwa nga maanda, nga nwambo wa lutendo lwavho, Muhaammad^m na vhateli vhawe vho tovholwa, u pandelwa, u tambudzwa, na udzhielwa ndaka vhanwe vha vhulahwa.

Nga nndani ha izwo zwothe, vha-Muslim avhango tutshela milayo ya Islam ya mulalo, usa ita dzi khakhathi na ulwa, vho tshilanga ndilaya mulalo. Nga murahu ha minwaha ya fumi atshi funza a mulalo, vhunzhi ha magota a mekkah na vharanga phanda vhodo thoma dzangano, vha tshi shumisana tshipirini kha u langana u vhulaha muporofita wa mudzimu. Murunwa Gabrariele odivhadza muporofita Muhammad nga ha maano ayo abulayo ilo. Vhusiku u vho ha bulayo, Mhammad tutshela Mekkah a shavhela Madina²⁰. Ado tevhelwa nga vha vhulai avho lwa maduvha. Nyimelo yono aluwa na mvela phanda nga ndila i ofhisaho, vha muslim vhodo kombetshedzwa u pfuluwa. Vho do rambiwa u pfulutshela khala Madina, dorobo ya devhula ye Muhammad a tangedzwa nga dakalo sa mulanda na muporofita wa mudzimu. Kha la Madina tshi tshavha tsha islam tsho mbo di rwelwa tari, na hone muporofita Muhammad o mbo di bvela phada ubva afho na u vhidza vhatu kha islam.

Dzangano la vhuthihi ha mekkah lo vha li tshi toda ufhelisa islam, Muhammad na pfunzo yawe ya vhuthihi ha mudzimu. Vhunzhi ha misumbedzo mihulwane ya mmbi yo itwa nga mmbi dza Mekkah kha utshothela la Madina hu itela u fhelisa vha-muslim lwa tshothe. Musi mmbi dza vha tovholi hu hone dzi tshi thoma udi dzudzanya nga miduba, vha muslim vho vha vhe vha tukutuku kha mmbi dza Mekkah. Mudzimu wa vhutali onea vha muslim thendelo lwa u thoma u fara zwi thavhani vha tshi tsireledza vhutshilo havho na lutendo kha Jihad. Mmbi dza vha pagan dzo kundwa nga vha muslim vhe vha vhe vhatuku nga tshivhalo, nahone zwi thavhani zwavho zwovha zwo fhatutshedzwa nga lutendo.

Nga murahu ha musu vha mekkah vha tshi vhona uri ndwa a i na mveledzo kha vho, vha muslim vha do thoma pfano ya uri a huna u tshothelana ye ya sainwa vhukati hamagota vha dzangano la vhuthihi ha Mekkah na muporofita Muhammad. Vha Muslim vho tutuwedzwa nga mudzimu u ita mulalo kha tshifhinga tshe vha tshi wana. Iyi pfano yo tendela vha Muslim vhatshi ya fhethu hu khethwa vha songo di tama (kaabah) Thembele yo fhatwaho nga Abraham. I tshi tshifhinga tsha mulalo tsho sumba u kulea nungo ha vha ranga phanda vha Mekkah, vha vhona nyaluwo ya vha muslim nga tshifhinga tshituku vhukuma. Munwe o thanyelaho thungo asa fhulufhedzei o do pulana tshikwekwe, he vha hulwane vha Mekkah vha fara khathihi na u vhulaha vhudzhi ha vhatu nga u pfukha pfano ye vha ita na vha muslim, hu itela u fhelisa islam na mulalo.

20 ulu lwendo lwoitwaho nga Muhammad lu di vhea sa Hijra, lu sumba u thoma ha khalendara ya islam. Khalendara ya islm i na minwedzi ya fumi mbili. nwedzi munwe na munwe uthoma nga u dzula ha nwedzi. Maitele ayo afana na a khalendra ya vha Hevheru. Ine ya vha na minwedzi ya fumi mbili ya lunar nga maitele mathihi.

Ndi nga murahu ha musu vha vhuthihi ha Mekkah vho pfukha pfano he Quran ya laedza vha Muslim ulwa na vhavhusi vhavhi. Tshi mangadzaho vha Mekkah a vhongo di dzhenisa kha ulwa. Muhammad^m odzhena Mekkah nga u di tukufhadza, madzuloni a u dzhia zwithavhani, o nea khangwelo kha munwe na munwe wavho. Vha muslim vho govhela la Mekkah **nga mulalo** husina u shuluwa ha malofha, ofhelisa utsikeledza, usa lulama, u kombetshedzwa ha vhurereli, ha ngo tendela u kombetshedzwa ha u bvulwa ha vothi. O hangwela maswina awe mahulusa nga mbavhalelo, hu tshi katelwa avho vho mutovholaho na vhe vha vhulaha mirado ya muta wawe. Uyu ndi Muhammad tsumbo ya ngoho ya islam, dzanga la vhudi la vhuthu na tsumbo ya Jihad.

Zwitevhelaho zwi sumbedza uri ndwa yo vha itshi lwiwa hani. Ibni Umar, mufunziwa wa muporofita o amba ari: ndo vhona tshitumbu tsha musadzi o vhulawa tshifhingi tsha nndwa ya muporofita, nga uralo odo iledza u vhulawa ha vhasadzi na vhana. {bugu ya Al-Bukhari na Muslim}.

Rabah Rabi o vha e mufunziwa wa muporofita Muhammad. O talutshedza zwitevhelaho tshifhingi tsha nndwa. Rovha ri na muporofita wa mudzimu nga tshifhinga tsha nndwa musu a tshi vhina vhathu vho kuvhangana fhethu huthihi. O ruma muthu u todisisa uri ndi ngani vhathu avho vho kuvhangana. U yo munna o humbula phindulo ya uri: “*vho kuvhanganela musadzi o vhulawaho*”. Khalid Al- walid. O vha e muranga phanda wa mmbi, ho runway muthu khae ari: “vhudza Khalid uri a songo vhulaha vhasadzi naho hu vhashumi{vhadzulapo}. [bugu ya Abu- Dawud].

Mulanda wa mudzimu^m ovha atshi amba maipfi a tevhelaho kha mmbi dzawe; “iyani phanda nga dzina la mudzimu. Ni songo vhulaha vha aluwa, vhana na vhasadzi nahone nisongo fhirisa ndingano”. {Bugu ya Muwattah}.

Kha izwo zwothe ni nga kona u vhona tshiimo tsha islam kha vha vhutherorisi. **Vhutherorisi vhu lwa na milayo ya islam.** Vhutherorisi ndi tshipida tsha dzi khakhathi, hune vhathu vha sina mulandu vha vhulawa na udisa nyofho kha tshi tshavha. Zwi khagala kha izwo zwo fhiraho kha zwo, uri na nga tshifhinga tsha nndwa, musu vha muslim vhatshilwa na swina li lwaho, avhongo tendelwa uvhulaha vhadzulapo, u tshinya zwilinwa, miri kana hu zwifuwo. I zwo zwo iledzwa kha mulayo wa islam na kha tsumbo ire khagala ya muporofita Muhammad^m.

Uvhulaha vhatu vhasina mulandu ndi vhu gevhenza na vhuvevu vhu-lwaho na mudzimu na vhatu, **naho hu tshifhinga tsha ndwa.**

uyo avhulaha vhatu vhasina mulandu nga khole ndi muvhulahi otewa nga u pfiswa vhutungu ha bulayo ilo. Vhutherorisi ho iledzwa kha islam na zwa uri na zwa uri mulayo wa islam u hana maiteleasiho mulayoni vhunga atshingadisa mvelelo dzi si dza vhudi.

Kha divha zwa kale ya Islamu mikhwa ya vha muslim yo tevhedzwaho kha Quran Sunnah ya muporofita Muhammad^m, khathihi na nga ndila ye vha fara nga yo vhanwe tshifhinganani tsha ndwa yovha tsumbo. Abu Bakar, mufunziwa wa muporofita Muhammad^m, o ruma mmbi kha la Siria ulwa na mmbi dza vha Roma o ya khavho uvha nea thuthuwedzo. O amba ari: *“ni khou ya ulwa hure na tshigwada tsha vhatu vho di kumedzaho u rabela mudzimu. Hone avho vhalitsheni vho ralo kha zwine vhita”*

Musi Umaru mufunziwa wa Muporofita Muhammad^m ane a dovha avha Caliph wa vhuvhili, o pandela mmbi dza vha Roma kha la Jerusalema, vha muslim vho tangedzwa sa vhadisa mbofholowo. Naho vha muslim vho kunda na nzhia ilo shango, vho vha vhasongo tendelwa u fara vhadzulapo vha ilo shango sa maswina. maswina avho haovha hu mmbi dza vha roma vho vha levhelaho. Musi Umar a tshi dzhena Jerusalema sa mukundi o di tukufhadza. Madzuloni a u vhea milayo ivhavhaho kha vhatu, o disa pfano ya u khwathisa vhatu vha Jerusalema, he havha vho dala vha khriste khavho, u vhulungea, tsireledzo na mbofholowo kha u tovholwa hothe. Zwi tevhelaho zwi bva kha pfano ye vha nwelelwa yone, izwi ndi zwi Umaru muranga phanda wa vho tendaho a nea vhatu mulalo. Anea vhatu tsireledzo, dzi kereke na zwi fhambano zwavho. Dzi kereke dzavho adzingo valwa kana u tshinyadzwa, ahuna tshine vhado dzhielwa tshone naho hu tshifhambano zwatsho. A vha nga kombetshedzwi u tutshela lutendo lwavho, naho hu u tambudza munwekhavho.

U hanedza maitele a yo, a huna nyito ine ya ndwa khethwa kha islam. Ndwasi ya vhudi nahone a huna ndwa khethwa. Vha muslim a vhongo tendelwa ukombetshedza lutendo lwavho kha muthu na muthihi. Iphi Jihad li amba u di dina. U di dina hu ngavha ha nyimelo ya dzi mmbi. Huna fhambano vhukati ha Jihad na ndwa, musi zwi tshi itea zwi vha khagala. Jihad a i lweli uvhuelwa ha lino shango, kana u lifhedza.

Vha-Muslim vhatea ulwa u tsireledza mbofholwo ya vhathu kha u rabela mudzimu, musu i yo mbofholwo itshi tshothelwa. A vhongo tenda u tshothela vhathu vhasina mulandu naho huuri vhone vhane vho tshotelwa.

Muthu munwe na munwe ane alwa kana u hanedza milayo yo tiwaho ya islam vhalwa na ukhakhisa milayo ya islam. Ndi maitete a sa tangedzei kha muthu uvhidza izwi Jihad, ipfi li ambaho udi dina ndilani ya islam. Nga u angaredza ndi vha vhulai kha tshedza tsha mulayo wa islam, nahone vhatea ufarwa ngauralo.

19. SCIENCE NA TACHNOLOGY

Inwe ya dzi vhobvo ha islam ndi pfano yo fhelelaho kha science. Mu-muslim u dzhia phambano vhukati ha mbuno dza science na vhurerele i sa konadzei. vhurerele vhubva ha mudzimu, wa u ranga na u fhedza, vhunga lifhasi o lisikaho e ethe. A zwi konadzei uri tshinwe tshinga khakhisa tshinwe.

Mu-muslim utenda uri thalutshedzo ya mupo inga wanala kha tshinwe na tshinwe tsha tsiko ya Mudzimu, ubva kha u sikwa ha dzinalenzi na dzi galaxies uya vhubvoni na u tangana ha zwi kala zwo fhambananaho. Mu-muslim hango tea u di sendeka kha madembe kha utalutshedza vhuvha ha zwa tsiko. Mu-muslim utea utenda uri madembe ndi zwi iteaho zwine mudzimu a sumbedza maanda awe kha mulayo wa mupo zwo livhana na tshipikwa tshi kene, vhunga u thusa muporofita wawe kana tevhedza thabelo. thalutshedzo ya madembe isongo vhuya ya shumiswa kha u talutshedza lifhasi la mupo kana u tsireledza u sa vha na ndavha na mafhungo a science.

a hu athu uvha na mbuno dza science dzi hanedzaho pfunzo dza islam. Mawanwa a science a alusa ndivho yashu kha madembe a tsiko yawe. ndi nga zwo islam itshi tutuwedza thodisiso dza science nahone ndi nga zwo Quraan itshi ri laedza u guda zwaga kha mupo. ndi zwa uri Islam I na madembe amangadzaho a science ane ya vha nao, ane a thusa nyaluwo ya technology ya musala uno, ndi hone a tshi pfesewa zwino.

Islam I dovha ya ri tendela ula mitshelo ya zwo zwikelwa ho nga muthu. ri tutuwedza u lwela u swikela lifhasi la khwine-sa. islam I tangedza mawanwa a science. Technology I nga shumiswa kha vhudi kana vhuvhi. Technology yone ine a I dzhii sia. ndi vhudi fhinduleli hashu u shumisa ndivho ye mudzimu ari fhatutshedza ngayo, u khwinisa matshillo a vhathu.

Nga misi ya u ranga ha islam, musi vhathu vho di kumedza luno lutendo na milayo, ho vha huna vhudi ha science, na mvelelo, vhu vhambadzi na technology. Matshudeni kha mashango avha Muslim o todisisa na u swikela ngudo dza mbalo, chemistry, mishonga, astronomy, architecture, vhutsila, manwalo, divha vhupo, divha zwa kale, na zwinwe zwindzhi. science ya vha muslim zwikela compass ya maginete, astrolabe, na watshi nga utou amba zwituku zwazwo. dzi sisiteme nzhi dzingaho algebra, nomboro dza Arabia (dzire nomboro dzi fanaho na dza mbalo dzi shumiswaho namusi) dzo zwikiswa nga matshudeni a vha Muslim kha la Europe. pfunzo dza Islam dzo disa ndivho ya science, ye ya fhedza I tshi vha vhufa ha EUROPE. nga murahu ha musi vhathu vha tshi tutshela milaypo ya Islam na lutendo kha uri mawanwa a science kha lifhasi la vha Muslim o thoma u fhungudzea na fhungudzea.

20. FUNDAMENTALISM NA VHU TERORISI

Fundamentalism ibva kha ipfi *fundare*, zwino amba thiko. thalutshedzo ya fandamethasidzim I sumbedzwa kha vhurereli sa 'vhurereli ha lutendo ho di tikaho nga thalutshedzo ya manwalo'.

Arali na vhudzisa vhathu vha vhukovhela, 'ndi lifhio ipfi line la da musi nitshipfa ipfi Islam'? vhanzhi vha nga fhindula ngauri 'Terorisi'. izwi zwinga vha zwi tshi itwa ngauri ipfi Muslim li fanyiswa na ipfi Terorisi kha dzi nyandadza mafhungo. arali mu khriste kana Mujuta a ita zwiito zwa vhu Terorisi, uyo muthu ha nga vhuyi a 'vhidzwa upfi Mukhriste wa li Terorisi' kana 'Mujuta wa li Terorisi'. vhunga Jim Jones (we a diita muimeli wa khristo) ha dzhiwa sa muimeli wa Tshi-khriste, vhu Terorisi a hongo tea u dzhiwa sa hone vhu imelaho Islam.

maipfi a dzulelaho u shumiswaho ndi 'vhu-Terrorisi ha vha-muslim na 'thiko dza vha-Muslim'. vhu Terorisi ha vha-muslim ndi tanba; **ane a vha mutevheli was Islam ya vhukuma asi li Terorisi**. nahone arali ritshi nga to u sedza thalutshedzo ya *fundamentalism*, ria divha zwauri ayo maipfi mavhili o kha khea kana a khou tou shumiswa nga khole asa shandukiswi, na zwa uri ana thalutshedzo dza fhambananaho. are wa mutheo wa islam ndi ane a tevhedza mutheo wa Islam, zwine zwa nga talutshedza nga Quran na vhutshilo na pfunzo ya muporofita Muhammad^m.

Izwi zwi **fhambana** na zwine vhathu vha dzulela u amba nga 'mutheyo wa islam. ngomu ha pfunzo dza ngoho dza mutheyo wa Islam a huna ane anga vhona vhugevhenga kha vhathu, maitete a vengo, mabulayo a dzi polotiki, vhu-terorisi, u tsikeledza na zwa u kombetshedza vhathu kha vhurereli maitete ayo o iledzwa kha Islam. Muhammad o vha e tsumbo ya vhuthu kha vhathu na tshilidzi.

musi zwitshi swika kha dzi nyandadza mafhungo, zwi andadza sa vha vhulai vha dzhiwaho sa vha 'mutheo wa islam'. Izwi zwi lwa na thalutshedzo ya ngoho ya maitete a vha-Muslim. ndi mashudu mavhi ngauri vhunzhi ha vhathu vhana nyofho nga Islam na zwine hapfi ndi mutheyo wa lutendo. ubva nga tshifhinga tsha dzi crusaders, hutshe na vhathu vhane vhevha dzhia maitete a milevho na tshikhafhdza Islam.

zwi a kula nungo arali ri tshi vhala kha dzi gurandza huna u shumiswa ha ndimana dza Quran khethwa kha u zwala mbeu ya nyofho na vhu fhura. u kombamisa kana usa amaba zwavhudi li vhurereli azwo ngo tendelwa- naho zwo itwa nga li Terorisi kana Mu-evangeli. vha shushedzi vho zwala nyofho na vengo kha ma terorisi. Terorisi lingavha lwa nama, lwa muya kana lwa muhumbulo. kha zwituku zwa hone, ndi mushumo wa muthu munwe na munwe vha tamaho u hanedza vhu Terorisi ha tshakha inwe na inwe u guda nga lutendo lwawe lwa ngoho. mashudu mavhi, u hanedza pHungo ya mazwifhi zwono vha khanedzano kha khasho dza mafhungo dza musalauno, hono dala nyofho dza lutendo lusa divhei lwa vha tsinda. vhunzhi ha khasho dza mafhungo namusi, dzi langwaho nga vhatuku, dzi vhonala hudzone dzi todiseaho, dzo kunaho, dza maanda na thogomelo ya ndango ya zwi shumiswa zwi sa athu u swikelwa nga muthu ushandukisa ku humbulele kwa (vhathu) lifhasini. u ita uri muthu asongo vha na vhu konani kha vhathu ndi umu ita muhulusa. zwi vhonala unga mivhuso l toda maswina u disa maswole na vhuthihi ha lushaka. nga tshifhinga tsha Cold war, zwina lo vha li ma komo nisi. namusi vha-muslim vha di wana vhe khakhathini, na u itwa' zwina'.

mashudu mavhi, u mona na lifhasi vha muslim vha tevhedzaho milayo ya islam vho no vha vhone vhadisa kombo.

21. kha bugu ya Mathew 10:34, Jesus o amba,' nisongo vhona unga ndo disa mulalo shangoni, fhedzi ndo disa pfumo'. izwi zwi sumba khombo kha u shumisa maambiwa a Jeso nisongo pfesesa fhungo lothe, vhuhulu halo, na mulaedza wa vhudi wa Jeso. vhothe vha u funaho u tshothela vhurereli vhunwe na vhunwe nga u tumula na u kombamisa manwalo a vhurereli, u tungufhadza, vha nga swikela zwipikwa zwa vhuvhi havho.

sa musi vha-moslim vha tshi u lwela u tevhedza dzi thendo vhanzhi vho diselwa dzi khaedu, husi nga muvhuso wavho fhedzi kana nga mivhuso ya vhukovhela, vhadi wana vho farwa vhukati ha vha vhutsireledzi na vha mihumbulo isongo tandavhuwaho. zwipikwa na coporasi ya khasho a dzi vhone kha ngoho ya mitheyo ya Islam. **Pressure Cooker (vha tsikeledzi):** namusi huna dzi miliyoni dza vhatu vha tshilaho kha mutsiko muhulu. vhumatshelo havho vhu vhone vhu sina fhulufhelo vhunga midi yavho yo thuthwa nga vhatshinyi vha songo lulamaho na vha dzia dzi khakhathi. arali nyimelo idzi dza sa sedzwa nga ndilla inwe nga lifhasi, zwi nga disa na u bveledza nyimelo l vheaho ushaeya ha fhulufhelo kha dzi mvelelo na dzi thendo. idzi ndinyimelo dzine vha-muslim vhadi wana vhe khadzo namusi. ushaya fulufhelo na u xeledza nga u lindela nga nyimelo dzi kondaho dzi re phanda havho, vha toda vhululami na thuso vho hanganea. Ri di vhona vhunzhi havho vha dzhia vhukando ho kalulaho, vha tama u ita nga ndila ya dzi khakhathi, na u funa udi vhulaya, u itela u swikela tshisole kana nyito ya polotiki nga u tou hanedza. u di vhulaya kana u vhulaha vhadzulapo vha sina mulandu zwo iledzwa kha islam. vane vha tshila kha lifhasi l la vha-Muslim vha kha nyimelo ino ya utsikeledza, vhangadi toda thandululo na vhululami kha vhu rereli kana kha zwine u itela u hanganea havho, dzi khakhathi na nyito dzo kalulaho. arali vha tshi sedza u ya kule tshinwe tshifhinga vha wana zwine vha khou toda vhunga hu na vhatu vha mihumbulo ya nthesa kha vhurerele vhuwe na vhuwe vha sa tevhedzi nga ngoho na u vha vha-imeli vha dzi thendo dza vho.

21. PFUFHIFHADZO

Islam... ndi vhurerele ho lulamaho, ha mulalo, tshilidzi na khangwelano, ndi lutendo lune lwa si pfeseswe na u ambiwa zwavhudi. **islamu zwi amba vhudi kumedzi ha lufuno lwa muthu kha mudzimu,** mulalo. islamu ndi ndila ya vhutshilo kha munwe na munwe a nangaho u tangedza uri hu na mudzimu muthihi fhedzi, na uri a huna munwe o tewaho nga u rabelwa arali hu si mudzimu. shango lino ndi la tshifhinga nyana na u vha fhethu hune muthu a lingwa hone, nga murahu ha izwo ri a fa ra vhu yela kha mudzimu, a dzhiaho. vhutshilo vhu daho ndi vhu sa fheli. mudzimu, ndi tshedza, kha u eletshedza vhana vha adamu, o ri rumele vhaporofita: Abrahamu, mushe, jeso, muhamad, na vhaporofita vhothe vha islam. mudzimu o nanga muhamad sa muporofita wa u fhedza we a mu nea khuliso nga u mu dzambululela Quran. Quran ndi ipfi kana fhungo li bvaho kha mudzimu ene mune, a si fhungo la muhamad, we a vha a songo funzea. mudzimu nomtsireledza Quran na pfunzo dzayo kha vhatu vhothe.

Mitheo mi tanu ya nyito ya thabelo ndi I tevhelaho:

1. **'u bula vhumanzi uri a huna tshinwe tshidzimu arali hu si mudzimu, na uri muhammad ndi muporofita wa mudzimu'**
2. u **rabela lutanu nga duvha**
3. u **kovhela vhashai.**
4. u **di dzima nga nwedzi wa Ramadan.**
5. **U ya fhethu hu khethwa Mekkah.**

Ndi zwa ndeme u pfesesa ipfi Jihad. Jihad ndi u di kumedza kha vha tshiitela mudzimu fhedzi. vhu Therorisi zwi to vha khagala uri hongo tendelwa kha islam na hone a zwi itiwu jihad. Mudzimu o anba uri a huna u kombetschedzwa kha lutendo. pfanelo dza vhathu na mbofhoowo ya u nanga ndi zwi khethwa. kha islamu vhasadzi vha na tshipida tsha ndeme. Vhasadzi vha a lingana na vhanna na hone vha tea u huliswa.

Mudzimu u anba kha Quran uri o khunyeledza islamu sa vhurereli ha vhathu vhothe, o khunyeledza thuso yawe kha rine. Mudzimu o ri lugisela tshedza tsha islamu sa nyeletshedzo kha vhathu musu vha tshi dovha vha tshivhuyelela khae.

22. EDITHARA NA ZWE A NWALA

ro vhudzwa nga vha rasainsi uri tshikhala tshine tsha vha na khuvhangano ya dzinaledzi dza bollion dza 120. Ri a divha uri munwe na munwe washu o sikwa nga mudzimu, ene wa vhudisa. Ndi tshi humbula nga izwi, a thi nga thusi fhedzi u di tukufhadza na u elelwa u sa vha wa ndeme tshedzani tsha mudzimu muhulwane. satan o ana kha u xedza vhathu, na uri ita vha sa pfesesi, na u ita maswina, vengo na nndwa. U ita tshipida tshanga kha u hanedza satan, tutuwedzo dzanga ndi dza u takadza mudzimu nga u andadza mulalo zwi tshi bva kha u pfesesa.

vhutshilo ndi vhupfufhi na hone ndi ha vhudi; zwi a tungufhadza u tambisa tshifhinga nga u tevhela zwa lino shango ndi sa londi zwa tshipikwa tsha tsiko:tsha u **rabela mudzimu fhedzi.** vhunzhi ha vhathu vha fhedza vhutshilo havho vha tshi toda lupfumo lwa lino shango. Nga kha islam mudzimu u a ri ramba u vhuyela kha izwo zwi sa fheli/zwi sa sini. Nga duvha la khatulo, ri do vha na vhudifhinduleli ha zwine ra divha na uri ro zwi swikela hani. Ri do vhudzisiwa nga ku rabelele kwashu. tshino ndi tshifhinga tsha u di lugisela phindulo.

Iyi bugu yo disendeka nga pfunzo dze nda vha ndi tshi khou dzinea kha islam lwa minwaha ya fumbili yo fhiraho. zwo vha zwi sa nga konadzei hu si nga tshilidzi tsha mudzimu nga thuso ya vhakomana na dzi khaladzi. Ndi a ni livhuwa, vha vhali, kha tshifhinga tshanu na dzangalelo kha u pfesesa islam, ndi lutendo lure 1/5 kha vhathu vha lifhasi.

U wana vhutanzi vhunzhi kha vha ri kwame nga u dalela www.islam-is.com. ri dovha hafhu ra tanganedza mbudziso na u nea mihumbulo khathihi na phindulo kha mushumo wa uyu u bvelaho phanda. Ndi ni ramba u kovha inwe kana dzothe dza bugu dzino. ndi humbela uri vha songo sandukisa mafhungo ano u a bvisa kha zwine a amba. Ndi humbela pfarelo arali mushumo uno wo vhaisa munwe kha inwi. Nga nwambo wa vhudi kumedzi hanga kha islam, ndi bula lutendo lwanga ndo khwatha. Ndi thonifhaa zwine vhathu vhananga na u thonifha dziphambano [kha zwine ra tenda]. U pfesesa na ndulamiso ndi ndila ya mulalo, na zwa uri islam I dzhiiwa nga mashango vhukovhela sa vhurereli wa vhathu vha mihumbulo I sa divhalei vha funaho u shandukisa lifhasi nga u kombetshedza, ndi vhona uri ndi zwa ndeme u bula lutendo lwanga khagala nga u shumisa luambo lwo kunaho u thivhela u kanganyisea.

Mudzimu kha ari shudufhadze rothe nga nyeletshedzo. Zwivhuya zwi bvaho uno mushumo ndi nga mudzimu muvhuedzi, nahone arali ndo amba tshinwe tshi sa thusi, ndi mulandu wanga. Mudzimu, a rendwahona u funwaho, o khunyelela. 'Hee, a pfaho, ri tsireledze kha vhuvhi na hone u ri eletshedze kha ngoho'

Mulalo u vhe na vho,

Pete Seda

A vha nwalele kana vha founa kha vha andadzi kha khandiso dza mahala dza bugu dzi tevhelaho:

1. Islaam... ndi mathomele na milayo
2. Qurani khethwa kha tshiisimane, afrikans, Arabic, Zulu na tshi xhoza
3. Madzina a 99 a mudzimu
4. Nafi, sunnat, Qaza sallat
5. Bismillah na phathutshedzo
6. Tshathi ya maipfi a Arabic, kalimah, wuzu, salaah, duaas na wazeefahs
7. Thikho dza vhuthogwa dza islam

Ri nea ndivhuwo kha vhathu vho bulwaho kha mushumo wavho kha u divhadza islam na milayo

Yo andazwa na u iya kha vhathu nga hadware ya Muhammad

M. Ebrahim (Goolambhai)

Muhammad Ebrahim

Published by:

MUHAMMADS HARDWARE

P.O. BOX 13022, LAUDIUM, 0037,

370, 2ND AVENUE, LAUDIUM

TEL/FAX: 012 374 6102

www.islamic-invitation.com

Printed by: iqra printers 032 551 1720